

KVLO

www.kvlo.nl

KONINKLIJKE VERENIGING VAN LERAREN LICHAMELIJKE OPVOEDING

LICHAMELIJKE OPVOEDING

LEZERSENQUÊTE

6

TOPIC BASISONDERWIJS

VEEL PRAKTIJK

KLIMONDERWIJS GECERTIFICEERD

GOLFCLINICS

Jaargang 96

16 mei 2008

Werkkweken Elba & Zweden

Watersportweek Elba

Wie wil nu niet een watersportprogramma met een 'mooi-weer garantie'. Op het vakantie-eiland Elba bieden we een afwisselend programma met onder andere surfen, zeilen en kayaken.

Prijs per leerling vanaf € 299,00 all inn

Outdoorweek Zweden

Zoek je net iets anders dan de Ardennen dan bieden de ongerepte en uitgestrekte bossen en heuvels in Zweden ongekennde mogelijkheden voor een optimale outdoorbeleving.

Prijs per leerling vanaf € 299,00 all inn

**Voor meer informatie
of boekingen
bel 010-4550801**

**Of kijk op onze website
www.juventa.nl**

Zeil/watersport- en actiefkampen

Locaties

Camping Port Zélande / Grevelingenmeer
Camping de Schotsman / Veerse Meer
Camping de Potten / Sneekermeer
Outdoorcentrum Kotterbos / Almere

Verblijf

4- tot 6-persoons bungalowtenten

Prijzen per leerling / per tent

Actiefkampen vanaf € 55,00
Zeil/watersportkamp vanaf € 65,00
Tentverhuur Midweek vanaf € 100,00

Wintersport

Vraag nu nog een offerte aan voor het seizoen 2007/2008 of reeds voor het seizoen 2008/2009!

Landen

Oostenrijk en Frankrijk

Prijzen per leerling

9-daags arrangementen vanaf € 345,00

Outdoor & Adventure Ardennen

Activiteiten

Raften, kanoën, mountainbiken, abseilen, challengeparcours, tokkelen etc.

Verblijf

Groepshuizen, bungalows, tenten, bivak

Prijzen per leerling

2-daagse vanaf € 99,00
3-daagse vanaf € 139,00
4-daagse vanaf € 159,00
5-daagse vanaf € 195,00

INHOUD

TOPIC

TOPIC BASISONDERWIJS

Ook het basisonderwijs blijft zich ontwikkelen en net als in het voortgezet onderwijs zien we samenwerking tussen vakken ontstaan. Hoe ze elkaar kunnen versterken leest u in het openingsartikel. Leren bewegen doe je niet alleen op school, maar ook in de buurt. Via interviews met betrokkenen zien we hoe kan worden samengewerkt. De praktijk van samenwerken tussen school en vereniging wordt weergegeven door een voorbeeld met de kennismakingsmap honk- en softbal. Over de totstandkoming van de sportkennismakingsmappen, de doelen, de gekozen werkvormen enzovoort, leest u in het laatste artikel van dit topic.

06 | **VAKKENINTEGRATIE RONDOM BEWEGEN IN HET BASISONDERWIJS** / *Marlieke Bosch en Chris Hazelebach*

10 | **LEREN BEWEGEN EN SPORTEN, HOE DOE JE DAT?** / *Monica Hols en Chris Mooij*

18 | **SPORTKENNISMAKINGSLESSEN HONK- EN SOFTBAL** / *Chris Mooij*

33 | **LEERLIJNEN SPORTORIËNTATIE** / *Chris Hazelebach, Marco van Berkel en Chris Mooij*

EN VERDER

16 | Lezersenquête / *Hans Dijkhoff*

42 | Klimonderwijs op school / *Bert Boetes*

PRAKTIJK

18 | Sportkennismakingslessen honk- en softbal / *Chris Mooij*

20 | Sportik - een vakoverstijgend project in de praktijk (2) / *Eric Swinkels*

22 | Een lessenreeks acrogym in het onderwijs (1) / *Tjalling van den Berg en Jorrit Veenstra*

25 | Tactiele werkvormen in de les / *Marijke Slotboom en Margreet Christians*

28 | Lesgeven op je vijftiende, laat dat maar aan ons over... / *Tom Blok en Marianne Looff*

RUBRIEKEN

05 | Eerste pagina

16 | Afdelingen

37 | Ter discussie: Over doelen en inhoud

40 | Serie: Is elke sectie een lerende sectie?

44 | Scholing

46 | Laatste pagina

Hogeschool van Amsterdam

U bent motivator, maar wie is uw inspirator?

Het Expertisecentrum Sport & Gezondheid biedt vanaf augustus 2008 o.a. de volgende cursussen:

- Methodiek Actieve Leefstijl School en Sport
- Supervisie
- Adventure Games
- Skaten in het onderwijs

Meer informatie? Bezoek onze website.

www.hva.nl/esg

**Collectief
ziektekosten**
vanaf € 90,80 per maand;
bereken zelf uw premie, ga naar:
www.KVLOverzekerings.nl

KVLO pakket polis

- auto • woonhuis
- aansprakelijkheid
- caravan • doorlopende reis • etc, etc. • met hoge kortingen voor KVLO-leden]

Contactpersonen: Willem Broertjes & Eveline Balk
wbroertjes@elswoutgroep.nl & ebalk@elswoutgroep.nl

Elswout
Zijlweg 314
2015 CP Haarlem
Postbus 2121
2002 CC Haarlem

Telefoon 023 - 751 00 00
Fax 023 - 751 00 01
E-mail info@elswoutgroep.nl
Internet www.elswoutgroep.nl
K.v.K. nr. 34170831

Collectiviteits-
nummer: 33024
Collectiviteits-
naam: kvlo

Redactie:

Hans Dijkhoff (hoofredacteur)
Maarten Massink (praktijkredacteur)
Jacqueline Tangelder (redactiemedewerkster)

Redactieraad:

Harry Stegeman (vz), Hilde Bax,
Marianne van Bussel,
Bert Boetes, Lars Borghouts,
Danny van Dijk, Ernst Hart,
Mark Jan Mulder, Chris Mooij,
Eric Pardon, Jorg Radstake.

Redactieadres: KVLO,

Postbus 398, 3700 AJ Zeist,
e-mail: redactie@kvlo.nl

Abonnement Lichamelijke**Opvoeding:** Jaarabonnement

€ 60,- (buitenland € 80,-)

Losse nummers € 3,-

(excl. verzendkosten)

Handelsadvertenties:

Bureau Van Vliet BV, Passage
13-21, Postbus 20, 2040 AA
Zandvoort, fax: 023 571 7680
e-mail: zandvoort@bureauvan-
vliet.com

www.bureauvanvliet.com

Verschijningsdata 2008:

18 jan., 8 feb., 29 feb.,
28 maart, 25 april, 16 mei,
13 juni, 4 juli, 22 aug., 12 sep.,
3 okt., 24 okt., 14 nov., 5 dec.

Druk:

Drukkerij Giethoorn Ten Brink,
Postbus 41, 7940 AA Meppel.
Tel.: 052 285 5111.

Vormgeving:

FIZZ new media solutions,
Stationsweg 44a, 7941 HC
Meppel. Tel.: 052 224 6162.

DTP: Drukkerij Giethoorn Ten

Brink. Aanbieding en plaatsing
van teksten en foto's houdt
tevens mogelijk gebruik op de
KVLO-website in, uiteraard met
vermelding van auteur en foto-
graaf. Overname van artikelen is
alleen toegestaan met bronver-
melding en na goedkeuring van
de auteur. De redactie is verant-
woordelijk voor de samenstel-
ling. Niet alle artikelen behoeven
de (volledige) instemming van
de redactie te hebben.

Mededelingen vanwege de ver-
eniging en artikelen, die het
beleid van de vereniging raken,
zijn voor verantwoordelijkheid
van het hoofdbestuur.

Dagelijks bestuur KVLO:

G. van Driel, voorzitter
mw. drs. B. Zandstra, secretaris
mw M. G. van Bussel, penning-
meester H.K. Evers
e-mail: bestuur@kvlo.nl

Secretariaat Thomas

Groepering: Drs F. Huijbom,
P. Potterstraat 26, 5143 GX
Waalwijk, tel.: 041 633 3022,
e-mail: fred.huijbom@wxs.nl

Ledenadministratie:

abonnements- en personeels-
advertenties: KVLO,
Postbus 398, 3700 AJ Zeist.
fax: 030 691 2810

e-mail: ledenadm@kvlo.nl

site: www.kvlo.nl Opzeggingen
dienen aangetekend te geschie-
den vóór 1 december van het

lopende jaar (kandidaatleden
vóór 1 augustus). De opzeggin-
gen worden door de KVLO

bevestigd. Contributie KVLO:
zie de website of neem contact
op met onze ledenadministratie

ISSN-nummer: 0024-2810

**Telefoon: ledenadministra-
tie 030 693 7676,**

algemeen 030 692 0847.

Bezoekadres:

Zinzendorflaan 9.

De afdeling rechtspositie

is dagelijks bereikbaar

van 12.30 tot 16.30 uur

030 693 7678

e-mail: irp@kvlo.nl

CONVENANT ACTIEPLAN LEERKRACHT

Op 16 april is eindelijk een akkoord bereikt over een 'Actieplan Leerkraft'.

Na een taai en langdurig proces van onderhandelen zijn de bonden, waaronder KVLO/CMHF, de werkgevers en de minister van onderwijs het eens geworden over een onderhandelaarsakkoord bestaande uit een gevarieerd pakket aan maatregelen gericht op de versterking van het beroep van leraar. Dit onderhandelaarsakkoord zal worden voorgelegd aan de verschillende achterbannen en moet dan op 29 mei worden bekrachtigd. Zie voor het complete onderhandelaarsakkoord: www.kvlo.nl. Het is ook mogelijk om hier rechtstreeks commentaar te geven op het bereikte akkoord. Het hoofdbestuur is zeer geïnteresseerd in uw meningen.

Het akkoord bevat de volgende afspraken die, volgens de partners in het overleg, nodig zijn om het onderwijsberoep aantrekkelijker te maken:

- **Sterkere positie van de leraar.** Wettelijk zal de professionele ruimte van de leraar worden verankerd, terwijl op schoolniveau deze professionele ruimte nader uitgewerkt zal gaan worden in een professioneel statuut. Op korte termijn zal het overleg voor de sectoren PO en VO starten. Een dergelijk statuut regelt het overleg tussen de leraar en het bestuur en management van de school.
- **Een betere beloning.** Onder dit hoofdstuk valt een mix van maatregelen die er toe moet leiden dat de beloning van leraren meer marktconform wordt. Zo worden de salarislijnen in de komende jaren trapsgewijs ingekort, waardoor leraren een snellere loonstijging krijgen. Per sector worden afspraken gemaakt om meer differentiatie aan te brengen in de functies, zodat er een beter carrièreperspectief ontstaat. Voor PO betekent dit meer leraren in schaal LB en voor het VO meer

leraren in schaal LC en LD. Bij het toekennen van de hogere schalen zal zowel de functie als de opleiding worden betrokken. Om de opleidingskansen te vergroten wordt een scholingsfonds ingesteld waar iedere leraar in zijn loopbaan één keer een beroep op kan doen (scholingskosten en vervanging).

- **Optimale inzetbaarheid.** Het streven is erop gericht om leraren te stimuleren om langer in het onderwijsproces te blijven en te stimuleren om 'bij hun belastbaarheid passen-de arbeidstijd beschikbaar te zijn'.

Het hoofdbestuur van de KVLO is positief over het bereikte akkoord. Al met al is er sprake van een substantiële verbetering voor vrijwel alle groepen leraren en dat ook in de meeste sectoren (PO, VO en BvE). Leden in het hbo gaan er het minst op vooruit. Door het schrappen van de voorgenomen maatregelen rond de bapo zijn er in onze ogen geen negatieve aspecten aan dit akkoord.

Waarschijnlijk zullen de effecten van de afspraken pas op (langere) termijn zichtbaar en voelbaar worden op school en in de eigen portemonnee en in die zin valt het geheel misschien wat tegen, dit mede gezien de verwachtingen die via veel persaadacht al waren gewekt. Wij menen toch dat dit pakket zeker een impuls kan geven aan de verbetering van de positie van leraren. Daarom verdient het akkoord positief te worden ontvangen. Om het geschetste probleem van het leraarrentekort volledig op te heffen lijken ons deze maatregelen te bescheiden en nog onvoldoende.

Tenslotte zal de effectiviteit van het voorgestelde vooral ook op instellingenniveau moeten worden uitgewerkt en omgezet in concrete maatregelen. Voor een optimaal effect is het van groot belang om via de weg van de medezeggenschap een bijdrage te leveren aan de concretisering op de eigen school en aan te sturen op een goede evaluatie van de verschillende voorstellen.

EERSTE PAGINA
DOOR GERT VAN DRIEL

T

VAKKENINTEGRATIE RONDOM BEWEGEN IN HET BASISONDERWIJS

In dit artikel willen we een lans breken voor meer vakkenintegratie in het basisonderwijs, waarbij het vak bewegen een niet alleen een belangrijke rol speelt als 'doel' maar ook als 'middel'. Het geven van een zogenaamde 'comboles', een extra les in de bewegingsruimte waarbij ook andere vakgebieden centraal staan, is een goede mogelijkheid om bewegen als 'middel' in te zetten.

Door: Marlieke Bosch en Chris Hazelebach

Zijn onderstaande stellingen waar?

Rekenen, taal en drama zijn goede middelen om beter te leren bewegen.

Bewegen is een goed middel om beter te leren rekenen, toneelspelen en schrijven/luisteren/lezen.

Het gaat om de vraag 'wat is het doel en wat is het middel?'

INTEGREREN

Kleuterleidsters zijn altijd al meesteressen geweest in het integreren van allerlei vakken. Zo gebruiken ze de verhaalvorm om kleuters enthousiaster te laten bewegen, een prachtige combinatie van taal en drama. Vakleerkrachten zijn over het algemeen minder bedreven in het integreren van verschillende vakken.

In de lessen bewegingsonderwijs is beter leren bewegen het doel en zijn de andere vormingsgebieden een hulpmiddel. Maar, zonder taal is het lastig goed met elkaar te communiceren over wat er bewegend moet gebeuren en zonder rekenen is het lastig om te begrijpen dat de tikker na drie geslaagde tikacties mag wisselen met een loper.

Ook door het integreren van meer drama in de gymles kan het uitbeelden van winnen en verliezen bij een spel veel interessanter worden.

In het klaslokaal zien we in de rekenlessen dat jonge kinderen al 'bewegend' leren rekenen met kralenbakken: 'Doe tien kralen

in een bakje', of met het naspelen van de bus, waarbij kinderen in de klas in een gespeelde bus moeten in- en uitstappen om optel- en aftreksommen te oefenen.

Het bewegen is dan een middel om rekenproblemen aan de orde te stellen.

Er zijn activiteiten waarin het doel minder duidelijk is, bijvoorbeeld het lopen van de vorm 8. Gaat het dan om bewegen, rekenen of taal (het leren onthouden van de naam 8)? Helaas is er in het klaslokaal te weinig ruimte om intensief te bewegen, waardoor het bewegen weinig als hulpmiddel voor andere vakken gebruikt kan worden. Groepsleerkrachten gaan soms naar het speellokaal of gymlokaal om daar de bewegingsactiviteiten uit de taal-/rekenmethoden uit te voeren. Vakkenintegratie komen we niet alleen bij de aparte vakken

Mikspel

tegen maar ook in allerlei projecten. Circus is een bekend voorbeeld. Er staat bij een circusproject niet één vak- of vormingsgebied centraal. De rijkdom aan mogelijkheden binnen een circusproject vanuit verschillende vak- en vormingsgebieden maakt het juist tot een interessant project voor het onderwijs. Waarbij natuurlijk de hoge beleevingswaarde voor de kinderen ook een belangrijke rol speelt.

Er heerst nog al eens verwarring rondom de waarde van vakkenintegratie. Veel vakdocenten zijn er nog wat huiverig voor uit angst dat hun vak er aan gaat en voor veel groepsleerkrachten is het ingewikkeld om op een efficiënte wijze de verschillende vakken goed te integreren.

Hieronder een poging om verschillende aspecten wat in kaart te brengen en van daaruit enkele suggesties te doen.

BEWEGEN ALS DOEL OF ALS MIDDEL

In het bewegingsonderwijs is het bewegen het doel en bij de andere vakken en in projecten kan bewegen een middel zijn.

Om de integratie tussen verschillende vakken overzichtelijk te houden is het van belang te weten wat de doelstellingen zijn van de leerkracht bij een bepaalde onderwijsactiviteit.

Wanneer een kind een mikspel speelt en we hopen dat een kind beter leert mikken, dan moeten we niet te veel tijd kwijt zijn met het leren tellen tot 10.

In een rekenles waarbij een kind moet leren tellen, kan een mikspel gebruikt worden en mag de meeste onderwijstijd gaan zitten in het beter leren tellen.

Toch moet een gymleerkracht bij een mikspel de ogen niet sluiten voor het rekenprobleem van een kind. Zo kan het telstelsel voor groep 3 bestaan uit eenheden (1, 2, 3, 4, 5), bij groep 5 uit vijftallen (5, 10, 15, 20 enz.) en voor groep 8 bijvoorbeeld de eenheden uit het land van 'okt' (daar hebben ze maar acht vingers om mee te tellen).

Goed tellen is in het bewegingsonderwijs soms nodig om te weten of je in het mikspel verder naar achteren mag (vijf keer raak dan één stap achteruit), waardoor het mikken weer moeilijker wordt.

Andersom wordt het leren rekenen leuker als de groepsleerkracht een uitdagend mikspel gebruikt. De dartbond heeft onlangs een hele rekenles uitgebracht op basis van het mikspel 'darten'.

De vraag is of de groepsleerkracht zo'n dartles in de klas moet geven of dat de vakleerkracht dat in de gymzaal moet geven, of allebei?

De vakleerkracht leert de leerling in de gymzaal beter mikken en de groepsleerkracht leert in de klas het kind dan sneller rekenen om de partij met de minste worpen uit te gooien.

Hier ligt misschien aan de andere kant een kans voor de hbo-opgeleide vakleerkracht om de meerwaarde van zijn professionaliteit extra in te zetten voor een bijzonder beweeguur.

Een beweeguur waarin het bewegen als middel wordt gebruikt om zwakke rekenaars en/of taalgebruikers bij te spijkeren.

Ronald de Graaf heeft dit idee in het tijdschrift 't Web (2006, nr.3) gelanceerd, onder de naam 'combolessen'. Het gaat om extra lessen met de combinatie van bewegen en onderwijs in andere vakken.

Zo komen we op vier mogelijkheden waarmee bewegen en integratie met andere vakken mogelijk is:

- binnen een les bewegingsonderwijs (bewegen doel, de rest middel)
- binnen een les taal/rekenonderwijs (taal en rekenen doel, bewegen middel)
- een extra comboles (bewegen en taal en rekenen even belangrijk)
- binnen projectonderwijs (bewegen/taal/rekenen zijn dan allemaal middel).

BEWEGINGSONDERWIJS EN VAKKENINTEGRATIE

In een goede gymles met interessante bewegingsproblemen komen altijd ook reken- en taalproblemen aan de orde.

Het aanhoren van een aanwijzing, het begrijpen van een tip zijn allemaal taalvaardigheden die vooral opvallen wanneer een kind minder taalvaardig is. Hoe vaak begrijpt een leerling een docent niet verkeerd? Goed spreken en luisteren zijn taalvaardigheden die voor elk goed onderwijs onmisbaar zijn. Ook andere taalvaardigheden kunnen een plek krijgen in het bewegingsonderwijs. In de methode *Bewegen samen regelen*, kunnen de kinderen in het klaslokaal de leskaart lezen (als onderdeel van begrijpend lezen). Daarna bouwen ze met behulp van de leskaart het arrangement op en lezen de regels voor hun groepje voor.

Het begrijpend lezen krijgt daarmee een functionele betekenis voor de kinderen. Nog een stap verder is dat kinderen eigen leskaarten gaan schrijven met zelf ontworpen bewegingsactiviteiten. Het ontwerpen kan dan in het gymlokaal gebeuren en het netjes en zonder spellingsfouten uitschrijven in de klas. Roelof Dolfijn gaf in de *Lichamelijke Opvoeding* (2007) ook een mooi voorbeeld in zijn artikel over 'actief leren door rolwisselend bewegingsonderwijs'. De kinderen krijgen een rol als groepsleider en of coach in de gymles, waardoor ze 'instructie' leren geven aan hun medeleerlingen.

Vanuit het rekenonderwijs gedacht zou het goed zijn wanneer de gymvakwereld nadacht over 'aantallen' binnen de gymles. Tot hoever laten we kleuters tellen? En wat snapt een vierde-groeper?

Misschien is het aardig wanneer we in de hogere groepen met grotere getallen werken. Bij basketbal krijg je twee punten voor een score, dat helpt al de tafel van twee leren, maar misschien kunnen we ook wel een eindvakwedstrijdje spelen, waarbij elke score vier punten oplevert en een score met een stuit er tussen zelfs zeven punten.

Rekenproblemen kunnen ook inzichtelijk gemaakt worden, bij bijvoorbeeld hoogspring- en verspringactiviteiten.

Het noteren van scores en het bijhouden van puntentellingen zijn interessante rekenvaardigheden die makkelijk te integreren zijn in een bewegingsonderwijsles.

TAAL- EN REKENONDERWIJS.

Helaas is het klaslokaal vaak te klein om bewegingsintensieve activiteiten te doen. Hoewel een dartshoekje wel mogelijk moet zijn. Een ander idee is om in de klas een hometrainer neer te zetten, waarop een kind allerlei rekenopdrachten kan

doen. Bijvoorbeeld fiets in twee minuten drie keer 200 meter. Of op de hometrainer een boekje lezen terwijl je aan het fietsen bent?

Hierboven is reeds aangegeven dat in het kader van de methode *Bewegen samen regelen*, de kinderen in de klas kunnen leren begrijpend lezen met leskaarten voor het bewegingsonderwijs.

Andere mogelijkheden zijn dat kinderen in de klas verslagen maken over hun ervaringen in de gymles of een sportlogboekje bijhouden. Werkstukken over sport of over de geschiedenis van de sport zijn ook opties.

Vaak zijn de taal- en rekenmethodes echter al zo strak geregeld dat er weinig mogelijkheden zijn om iets extra's via het bewegen toe te voegen. Daarom behandelen we dit onderwerp maar kort.

DE COMBOLES

Om de kracht van bewegen als hulpmiddel voor andere vormingsgebieden op de school beter in beeld te brengen, hopen we dat een aantal vakleerkrachten de uitdaging oppakken om op hun school een uur vrij te maken voor zo'n extra comboles, die in de gymzaal maar soms ook in het speellokaal gegeven kan worden.

Het gaat in de comboles om een extra les in een bewegingsruimte waarin zwakke rekenaars of taalgebruikers in een uitdagende bewegingscontext beter leren rekenen of taalvaardiger worden.

Het is een soort van remedial teaching met bewegen als uitgangspunt, maar gericht op de cognitieve vakken.

Veel kinderen die vastgelopen zijn in taal of rekenen, maar die wel een positieve leerattitude hebben voor bewegen, kunnen via deze omweg goed geholpen worden.

Allerlei mikspelletjes kunnen gecombineerd worden tot boeiende rekenspelletjes, waarbij doen en denken elkaar versterken.

Nawijzen

Overleg

Bijvoorbeeld:

Aan de muur zijn mikdoelen (A-viertjes) opgehangen waar een getal op staat. De mikker moet met een blaaspijp proberen met de pijltjes de mikdoelen te raken. De mikker begint met 43 punten en probeert zo snel mogelijk op 0 uit te komen. Elke pijl die mis gaat levert drie strafpunten er bij (de telregel lijkt op darts).

Na elk geraakte actie schrijft de mikker op het papier het aantal punten op. Het kind is zowel aan het bewegen (mikken) als aan het tellen.

Op allerlei manieren kan het mikken en het tellen uitgebouwd worden. Het mikken kan boeiender worden door de mikdoelen met hoge cijfers kleiner te maken en het telprobleem kan anders worden als de mikker eerst op een tiental moet uitkomen voordat je weer door mag tellen.

Deze vorm kan ook met een andere mikactiviteit gedaan worden.

Ook taal kan verder ontwikkeld worden door het te combineren met bewegen. Het leren benoemen van wat je aan het doen bent, uitschrijven van tips die je bij het beter leren zwaaien gekregen hebt, het geven van verbale hulp aan je medeleerlingen.

De leerkracht zal zich dan vooral richten op de wijze waarop het kind de taal gebruikt en minder op de inhoudelijke waarde van de communicatie.

Nog boeiender wordt het taalprobleem wanneer we aan kinderen vragen wat ze voor positieve en negatieve emoties beleefd hebben tijdens de bewegingsactiviteit.

In dit soort lessen ontstaat er voor de leerkracht ook gelegenheid om andersoortige bewegingsactiviteiten uit te proberen,

die niet in een leerlijn bewegingsonderwijs staan.

In methodieken als 'kernreflectie', 'kanjertraining' en 'Rots en Water' staan goede voorbeelden hoe kinderen leren om over hun eigen belevenissen en irritaties te praten.

In dit soort sociaal/emotionele programma's worden vaak bewegingsactiviteiten gebruikt om de kinderen beter met elkaar te leren communiceren.

Niet alleen dit soort 'specifieke' bewegingsactiviteiten veroorzaken dit, ook een gewoon spelletje trefbal geeft al aanleiding genoeg om taalvaardiger te worden.

Door deze laatste verwijzingen lijkt het er misschien op dat de combolessen een soort MRT-lessen zijn voor kinderen met gedragsmoeilijkheden. Dat is niet de bedoeling. Het gaat om kinderen met taal- en rekenproblemen die op een andere manier geholpen kunnen worden met een comboles.

PROJECT CIRCUS

Een circusproject is een goed voorbeeld van vakkenintegratie waarbij alle vakken een ondersteunende functie kunnen hebben voor het gestelde thema: namelijk het uitvoeren van een circusvoorstelling. De spreekstalmeesters maken teksten, de penningmeesters verkopen de kaartjes, het createam maakt posters, de clowns studeren de clownsact in en de acrobaten leren op hun handen te staan (zie het nieuwe circusboek *Een mooi circusspel*).

Veel scholen organiseren bij bijzondere gebeurtenissen een circusvoorstelling, maar misschien zou het nog mooier zijn als een vakleerkracht in zijn jaarplanning het circusproject als vast onderdeel zou opnemen. Bijvoorbeeld elke drie jaar een circus met de hele school of elk jaar een circus met groep 6.

PROJECT SPORTIK

Inmiddels loopt via SchoolTV van Teleac een bijzonder project genaamd 'Sportik'.

In dit project leren kinderen om van een eenvoudig tikspel een echte sport te maken. In de gymles leren ze vier tikspelen en in de klas gaan ze in 'teamverband' de regels, de scheidsrechterstekens, de Engelse sporttermen enz. bespreken en vastleggen. Deze vier zelf aangepaste 'sportikgames' vormen de basis voor een 'sportevent'. Dit is een toernooi met de eigen klas waarbij vier teams tegen elkaar spelen. De klas zorgt zelf voor de organisatie, de prijzen, de journalisten enz.

Degene die geïnteresseerd is in dit project kan bij SchoolTV de docentenhandleiding aanvragen.

Dit idee is ontstaan op grond van een beschrijving van een verspringproject ('Reggio Emilia'), waarin kleuters leerden wat er allemaal van belang is bij een sportwedstrijd en dat ook met de hele klas uiteindelijk deden.

TOT SLOT

In dit artikel hebben we getracht een aantal suggesties te openen om als vakleerkracht bewegingsonderwijs breder te kijken dan alleen maar 'beter leren bewegen'. Waarschijnlijk doen veel vakdocenten dit al impliciet. Het kan iets extra's toevoegen aan ons vak, een versterking van de positie van ons vak zijn en 'buitenstaanders' overtuigen van het belang van meer bewegen ook in een andere context.

Foto's: Marlieke Bosch

LITERATUUR

Donkers, B., (1984), *Bewegingsonderwijs; integratie of isolément* uitgeverij 't Web

Graaf de, R. (2006) 'Denken en doen', tijdschrift 't Web, 2006,

Hazelebach, C. (2005) 'Bewegingsonderwijs en vakkenintegratie (kleuters)', Tijdschrift 't Web, 2005, nr 6

Hazelebach, C. (1993), 'Nog een keer pijltjes gooien', tijdschrift *Willem Bartjens*, 1993, nr.5

Themanummer 't Web nr. 4, 2007, 'Bewegingsonderwijs bij kleuters en andere vormingsgebieden'

Walinga, W., A. Kuipers, (2006) 'Een mooi circusspel', tijdschrift 't Web, 2006

Windesheim (CALO), VU, (2006) *Methode Bewegen samen regelen*, Zwolle

SchoolTV/ Teleac, (2008), *Handleiding lessenserie Sportik*, SchoolTV, Hilversum, www.schooltv.nl en School TV-uitzendingen dramaserie Station Urban Time.

Correspondentie: marliekebosch@hotmail.com,
CA.Hazelebach@windesheim.nl

T

LEREN BEWEGEN EN SPORTEN, HOE DOE JE DAT?

Het klinkt gemakkelijk: meer bewegen, meer sporten, minder overgewicht en meer geluk. Als we het beweegvraagstuk voorleggen aan sportieve mensen krijgen we een eenduidig antwoord terug: bewegen is fijn. Voor kinderen is het doorgaans niet anders. Mits ze daar natuurlijk voldoende gelegenheid toe krijgen. Op school, in de buurt en op de vereniging. Door: Monica Hols en Chris Mooij

Een groepje professionals - vanuit de SLO, NOC*NSF, NISB en KVLO - zocht elkaar op en bekeek hoe het staat met de aansluiting tussen binnen- en buitenschools leren bewegen en sporten, gericht op kinderen in de basisschoolleeftijd. Want er lijken nu meer kansen te komen om meer beweegmomenten voor kinderen te creëren. Na de Bosimpuls timmert nu de Alliantie School & Sport aan de weg. Met als doelstelling voor alle kinderen een dagelijks sport- en beweegaanbod. Binnen de school of na schooltijd, bijvoorbeeld binnen het kader van de bredeschool of naschoolse opvang en door het aanstellen van vakleraren in combinatiefuncties.

Afstemmen binnen- en buitenschools aanbod

Er blijkt grote verwantschap te bestaan tussen wat de sportleider, buurtwerker en onderwijsgevende de kinderen willen bijbrengen tijdens en rondom het uitvoeren van sport/bewegingsactiviteiten. Toch was het lastig om goede begrippen te vinden om deze verwantschap te verwoorden. Bijvoorbeeld: wat bedoelt een trainer met beter leren samenspelen en wat bedoelt de buurtwerker en onderwijzer daarmee? Zo kan het zijn dat een trainer hiermee 'de bal in de handen van de medespeler gooien' bedoelt, de buurtwerker 'zelfstandig conflicten oplossen' en de onderwijzer beter leren samenspelen vertaalt in 'er voor zorgen dat de zwakke speler bij trefbal ook de bal krijgt'. Het zijn drie verschillende interpretaties van beter leren samenspelen.

De werkgroep¹ heeft in een notitie -

'binnen- en buitenschools leren' - geprobeerd een begripkader te ontwikkelen, waardoor beleidsmakers vanuit de verschillende werkvelden beter met elkaar kunnen communiceren over wat er door kinderen geleerd kan worden en welke accentverschillen er optreden tussen sport, buurtwerk en onderwijs. De werkgroep vroeg vervolgens aan vakmensen hoe zij vanuit school, buurt en vereniging de aansluiting ervaren. Drie interviews op een rij. Hieruit blijkt dat alle betrokkenen gericht zijn op het ontwikkelen van een brede bewegingsbekwaamheid bij de kinderen. Gezien in het licht van de drie leergebieden voor binnen- en buitenschools leren, hebben we bij elk interview de opvallende uitspraken apart gezet en toegelicht.

Naast de interviews met de vakmensen, schetsen we, hoe kan het ook anders, de beleving van een kind. Want daar gaat het uiteindelijk om. Om de omvang van het artikel enigszins binnen de perken te houden, plaatsen we in het blad één

De gymlessen:

Magda is onze gymjuf ze doet het heel goed ze helpt ons als we niet verder komen, en ze is heel lief.

De gymlessen zijn ook heel erg leuk het leukste vind ik de saltostoel, spookhuis en trampoline.

Magda is gewoon een hele lieve en goeie juf.

Met de saltostoel zijn sommige kinderen bang maar dankzij Magda durven ze het vanzelf wel.

Magda probeert de kinderen te overtuigen dat het ze gewoon lukt als ze denken van niet.

groetjes van Joanne vande Windroos
groep 8. in Heijstade

interview en de reactie van een leerling. De overige interviews zijn te lezen op de site onder 'mijnKVLO', downloads.

DE NOTITIE

De notitie 'De aansluiting tussen binnen- en buitenschools leren bewegen en sporten' is vooral gemaakt om inzicht in overeenkomsten en verschillen tussen onderwijs, sportbuurtwerk en sport te verkrijgen. Het inzicht kan een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van een beter sport- en beweegaanbod op de grens van de overgang van de gymles naar sport.

Zo is er gekeken naar de feitelijke invulling: wat gebeurt er binnen de school en wat buitenschools en wat gebeurt er op het grensgebied? Ook wordt in de notitie uitvoerig gesproken over overeenkomstige doelstellingen. Alle disciplines willen kinderen laten ervaren dat sport en bewegen leuk is en plezier verschaft; alle partijen willen kinderen een goede introductie bieden in de ons omringende sport- en bewegingscultuur. Men wil kinderen kennis, inzicht en vaardigheden bijbrengen en de kinderen meegeven dat deze activiteiten een onmisbaar element zijn voor een gezonde leefstijl. Laatste doelstelling is dat men kinderen wil leren beter te worden in sport- of bewegingsactiviteiten.

De werkgroep keek naar de overeenkomsten tussen binnen- en buitenschools leren, uitgaande van de ontwikkeling van een 'meervoudige' bekwaamheid. Hierbij wordt een aantal overeenkomsten verzameld in drie leergebieden:

- het (beter) leren uitvoeren van sport- en bewegingsactiviteiten

- het (beter) leren participeren in een sport- en bewegingsorganisatie
- het (beter) leren waarderen van eigen ambities in sport- en bewegingsactiviteiten.

Steeds is gekeken naar hoe de drie verschillende disciplines het doen. De sportvereniging legt vaak het accent op het eerste leergebied vanwege het belang van de competitie. Het buurtwerk richt zich allereerst op het tweede gebied om er voor te zorgen dat de buurtbewoners met elkaar een verband aangaan. In het onderwijs zorgt de pedagogische opdracht ervoor dat het derde leergebied het accent krijgt. Echter, alle werkvelden vinden ook de andere leergebieden van belang en proberen daar de kinderen ook iets in te leren.

Het onderwijs, de sport en het sportbuurtwerk ontmoeten elkaar in het gebied van sport en bewegen tussen de gymles op school, activiteiten in de buurt en de training bij de sportvereniging. Dit tussengebied is een ideale overgangsplaats van binnenschoolse naar buitenschoolse activiteiten. De uitgangspunten zijn echter verschillend wat maakt dat de huidige invulling van sport en bewegen in dit tussengebied nog niet optimaal is voor een goede overgang. De werkgroep trekt in deze context dan ook een aantal conclusies en geeft aanbevelingen voor een betere aansluiting. Het gaat om de volgende punten:

- aandacht voor iedereen
- aandacht voor specifieke doelgroepen
- een goede afstemming via gemeenschappelijke leerlijnen
- aanleren van specifieke sporttechnieken

- samen regelen
- groeperingsvormen/didactische aanpak
- samenwerking leerkracht/trainer
- continuïteit
- bekwame trainers/leerkrachten
- eigen sfeer bepalen.

Interview met Rik

Rik werkt sinds 1998 als vakleerkracht bewegingsonderwijs op twee basisscholen in één van de grote steden.

Wat is er zo leuk aan bewegen?

‘De beleving en de veelzijdigheid. Bewegen heeft een hoge succesbeleving. Bij kinderen zie je het plezier er vanaf stralen als iets lukt. Zelf vind ik het heerlijk om te sporten tot ik er bij neerval. Ik weet echter ook dat niet iedereen dat uitputten kan waarderen.’

Waarom basisschoolleeftijd?

‘Als ik het afzet tegen middelbare schoolleeftijd zie ik bij de jonge kinderen nog een enorme spontaniteit, een enthousiasme. Het echte, het pure gedrag spreekt mij aan. Mijn leerlingen staan soms te springen van geluk in de les. Je hoeft hier voor mijn gevoel niet de popiejopie uit te hangen om goed onderwijs te geven. Ik ga gemakkelijk een band aan met de jongere kinderen.’

Sluit de opleiding aan op de realiteit van vandaag?

‘Zelf heb ik gemerkt dat je na je opleiding denkt genoeg bagage te hebben om bewegingsonderwijs te geven. Maar dan blijkt er nog veel meer bij te komen kijken. Gesprekjes met ouders, briefjes schrijven op onmogelijke momenten of het contact met andere leerkrachten, dát leer je op stage niet! Verder ervaar je in de praktijk hoe belangrijk het is een netwerk op te bouwen. Je werkt vaak alleen, evalueren van je eigen doen en laten is natuurlijk beperkter dan wanneer je praat met een collega-vakleerkracht. Omdat je op een basisschool vaak de enige bent, ben je genoodzaakt je eigen contacten te leggen. Tegelijkertijd moet je ook zorgen onderdeel van het schoolteam te blijven. Doe je dat niet, dan sta je na verloop van tijd op een eiland dat zich steeds verder isoleert.’

Heeft de werkomgeving invloed op je manier van lesgeven?

‘Het is een enorm groot verschil of je in de stad of op het platteland lesgeeft, denk ik. Stadskinderen hebben minder mogelijkheden om buiten school te bewegen, kruipen snel achter de computer of hangen op straat. Ik geef deels les op een school waar veel kinderen een andere moedertaal hebben, en dit maakt het onderwijs ook anders. Waar ik nooit aan had gedacht, was dat ik met gymles ook taalproblemen zou tegenkomen. Mijn leerlingen hebben moeite met bepaalde woorden uit het Nederlands. Eerst vond ik dat frustrerend, maar realiseerde me dat ik taal als onderdeel in mijn lessenplan moet inplannen. Nu investeer ik tijd aan noodzakelijke woorden en gebruik ik plaatjes als leerhulp en bij het klaarzetten van activiteiten.’

Wat is de kracht van jouw gymlessen?

‘Kinderen moeten het leuk vinden. Mensen die bewegen niet leuk vinden, hebben misschien slechte herinneringen en vaak betekent dit dat ze verkeerd onderwijs hebben gekregen. Een kind beleeft bijna altijd plezier aan de gymles als hij of zij op z’n eigen niveau bezig is. Je gaat op de succesbeleving in, wel altijd op zijn of haar eigen niveau. Ik richt mijn les in op de grote groep, de niveaus 1 en 2. Tijdens het bewegen richt ik mij veel op zorgniveau en probeer tegelijkertijd de niveau 3-kinderen een uitdaging te bieden. Ik zoek hiervoor naar leerhulpjes. Om me zo veel mogelijk op die leerdoelen van het bewegen te kunnen richten, probeer ik kinderen eventuele problemen die ze tegenkomen, zelf te laten oplossen. Bij elke activiteit staat een oplospion, waar de kinderen naar toe kunnen gaan. De rest van de groep volgt en zo gaan ze zelf op zoek naar een oplossing. De pion geeft houvast en is laagdrempelig. De zelfstandigheid die je de kinderen aanleert, is eigenlijk het middel om mijn kennis van bewegen zo veel mogelijk tot zijn recht te laten komen. De zelfstandigheid is dus niet het doel maar het middel.’

Wat is het verschil tussen bewegen op school en op de vereniging?

‘Neem het voorbeeld van volleybal. Als ik zie dat een leerling op volleybal zit, is het startniveau hoger en probeer ik het kind op zijn of haar niveau te begeleiden op zo’n manier dat de rest van de groep ook kan ballen. Ieder op z’n eigen niveau, dus zowel de zwakke en goede bewegers komen aan bod. Met de leerlingen moet je, om veel (gedifferentieerde) beurten te maken per kind, verschillende activiteiten in de zaal opzetten. Elk veld moet zonder ruzie blijven draaien. Voor de veiligheid, voor de verschillende niveaus of voor het voorkomen van ruzies gebruik je trucjes. Dit alles kost tijd en die heb je niet altijd. Op een vereniging kan een trainer zich met die kleinere groep focussen op één doel. Vrijwel alle kinderen zijn automatisch gemotiveerd, anders komen ze niet. Voor dat doel heeft een trainer met die kleinere groep alle benodigde materialen. Helaas zie je dat kinderen soms worden afgestoten. Verenigin-

gen zijn nou eenmaal niet altijd even laagdrempelig voor de mindere bewegers.'

School, Buurt, Vereniging... hoe zie jij de verbinding?

'Hier op school zijn er onder andere vanuit sportbuurtwerk naschoolse activiteiten in de sportzaal, ik doe de coördinatie hiervan. Echt een pluspunt, de kinderen doen bijvoorbeeld acht keer flag-football. Ze blijven zo in beweging en ze doen iets leuks. Sportbuurtwerkers kennen de kinderen goed en leveren daardoor de benodigde structuur. Jammer genoeg lukt dit niet iedereen, met als gevolg dat je je eigen leerlingen voor een andere leerkracht niet herkent. De leerlingen maken soms misbruik van de situatie en gaan haantjesgedrag vertonen. Ze gaan een beetje maf doen omdat de leiding het soms anders aanpakt dan de kinderen gewend zijn op school. Een betere afstemming kan dat misschien voorkomen, hoewel het een bekend en lastig probleem is. Op school in de les heb je als vakleerkracht jouw regels en doen ze het prima, maar buiten hebben ze geen begeleiding, dus andere regels. Een goede pr naar buurt en verenigingen helpt, maar ik vind het jammer dat het initiatief vanuit de vakleerkracht moet komen. Er gebeurt te weinig vanuit de ouders en de clubs. Zo bestaat er in Amsterdam ook het Jippie-project dat je als school kunt aanvragen. Met gemeentelijke subsidie kunnen verenigingen dan lessen op school verzorgen. Ik ben bezig om het ook hier te regelen. Qua organisatie kost dat best veel tijd, andere dingen staan hoger op de prioriteitenlijst. De contacten met een korfbalclub zijn nu wel gelegd. In dit geval vind ik het jammer dat er een tijdsdruk is om het project aan te vragen. Dat is niet fijn, want ik wil goed weten waar ik aan begin. Je moet het inpassen in je lesprogramma en overleg plegen met de sporttrainers.'

Welke rol dicht je de overheid toe in dit verband?

'Het voorstel om de school van 's morgens vroeg tot laat open te stellen, vind ik een belachelijk plan. Waar blijven de ouders? De opvoedingstaak dienen de ouders op zich te nemen, niet af te schuiven. Dat glaasje limonade om elkaar te vertellen hoe de dag was, verdwijnt steeds meer uit de maatschappij. Verder is het verbazingwekkend dat een overheid enerzijds constateert dat sommige kinderen te dik zijn en onbewust suikerziekte hebben, maar anderzijds het vakonderwijs nauwelijks stimuleert. Tot slot is het belangrijk dat geldstromen goed geleid worden. Er is nogal wat mis met de bevoorrading van gymzalen bijvoorbeeld. Er zijn afgekeurde zalen waar nog les in gegeven wordt. Gestoord gewoon!'

Nog tips voor te dikke kinderen?

'Zorg voor een beetje regelmaat waar gezond eten natuurlijk ook bij hoort. En ga iets doen wat je leuk vindt zodat bewegen geen straf is of wordt!'

Rik vertelt dat zijn leerlingen soms staan te springen van geluk in de les. Het beleven van succes, het feit dat je bewegend jezelf mag zijn, is de kern van het leergebied 'het leren waarderen van eigen sport/bewegingsambities'. Dit kenmerkt vaak de

insteek van de vakleerkracht in het onderwijs. Rik probeert dit te realiseren door alle kinderen op hun eigen niveau leerhulp te geven, zodat elk kind binnen zijn eigen mogelijkheden beter wordt in het uitvoeren van de bewegingsactiviteit. Hij richt zich daarbij in eerste instantie meer op de zwakkere beweger. Het derde leergebied met betrekking tot 'het beter leren participeren' komt in beeld als hij vertelt hoe de kinderen zelfstandig problemen met elkaar leren oplossen met behulp van een oplospion.

Interview met Isabelle

Isabelle is een leerling in groep 6 ('Beweeg best veel; met gym op school, dansles en volleybal en buitenspelen').

'Ik denk dat je elke dag wel een of twee uren of nog meer moet bewegen om gezond te blijven. Volgens mij haal ik dat wel. Ik heb twee keer in de week gym op school en verder zit ik op jazzdance en op volleybal. Maar als ik binnen ben, heb ik vaak niets te doen en dan ga ik achter de computer. Ongeveer vier uur per week denk ik, al zeggen mijn vader en moeder dat het al snel anderhalf uur per dag is, maar dat geloof ik niet! Ik weet wel dat de tijd dan heel snel gaat maar ik doe echt wel de dingen die ik moet doen. De hond uitlaten of de tafel dekken. We hebben niet echt afspraken over hoe lang ik mag.'

'Op school vind ik handvaardigheid en tekenen het leukst en dan gym. We krijgen gymles van onze eigen juf Bianca, op woensdag en donderdag. We lopen vijf minuutjes naar het dorps huis en dan gaan we met ongeveer dertig kinderen gymmen, een half uurtje. Soms doen we tikspelletjes of toestellen zoals de ringen of de bok of de grote mat. We moeten het samen klaarzetten en ook weer opruimen. In groepjes ruilen we steeds van onderdeel. De juf staat bij de bok want als dat mis gaat val je heel hard. Als iemand het niet kan, helpt de juf. Een meisje uit mijn klas is veel kleiner dan ik maar ze kan over zichzelf heen springen, heel goed! En dan is er nog een heel le-nig meisje. Ik ben zelf gewoon middelmatig. Soms is het wel vervelend als ik iets niet kan. Bijvoorbeeld de radslag kan ik niet echt. Daar baal ik van want ik heb de hele zomer met een vriendin in de tuin geoefend maar het lukt nog steeds niet echt.'

'Het allerleukste met gym op school vind ik steekbal. Ik ben er goed in, alle balspelletjes vind ik leuk. 's Zomers doen we bij school op het grasveld ook vaak slagbal. Dat vind ik ook wel leuk. Soms willen de kinderen die echt heel goed in sport zijn, wel meer met bijvoorbeeld de trampoline. Maar dat mag niet van de juf, vindt ze te gevaarlijk.'

'In de school hangt een soort rooster met daarop de sport van de maand. Je kunt je dan opgeven in de klas en dan mag je drie sporten uitkiezen. Je mag meedoen met de vereniging. Ik heb twee keer atletiek gedaan en een keer circulatievolleybal. Wel leuk. Het is vrijblijvend, en volgens mij doen er helemaal niet veel kinderen mee. Je moet altijd ver weg en dat gaat niet zo gemakkelijk.'

'Bij ons in de klas zit bijna iedereen wel op een sport. Voetbal, turnen of volleybal of tennis. We hebben niet echt te dikke kinderen maar ik denk wel dat als je niet genoeg beweegt, je dan snel dikker wordt. Wij kunnen in het dorp ook nog wel buitenspelen, in de stad is dat wel moeilijk. We hebben een speeltuintje om de hoek en het bos. In de zomer hadden we zelf een circus gemaakt, met tentdoeken enzo. Ik zou het wel heel leuk vinden als er in het dorp in de buurt iets extra's gedaan zou worden, want soms heb ik gewoon geen zin om buiten te spelen en dan ga ik liever computeren. Als er dan iemand is die meehelpt met hutten bouwen of streetdance dan zou ik wel meedoen.'

'Op donderdagavond ga ik naar jazzdance, toen ik in groep drie zat ben ik erop gegaan dus dat is al bijna vier jaar geleden. Mijn zus ging erop want twee van haar vriendinnen zaten erop omdat hun nichtje erop ging. We gaan dansen, spelletjes doen en spieren trainen (niet zo leuk) en soms oefenen we voor een optreden. Sommige pasjes zijn wel moeilijk. Ik ben de op een na jongste en ik zit pas bij deze groep. Als ik het niet kan, dan helpt de juf me. Ik ben niet echt een talent maar ik heb het dansje wel heel snel in mijn hoofd. Alleen de uitvoering gaat niet altijd zo goed. Maar dan ga ik net zo lang oefenen totdat ik het wel kan.'

'Via een ander meisje ben ik een paar keer gaan kijken bij volleybal. Ik doe het al best lang, al 2,5 jaar. Ik kende de kinderen al want die zitten bij mij op school. We zijn nu met zes mei-

den, met vier doen we wedstrijden op niveau 4 of 5 dat weet ik niet precies. Als je nieuw bent moet je nog wel een tijdje oefenen om net zo goed als de rest te zijn. Winnen is niet echt het belangrijkste, je moet natuurlijk wel je best doen maar onze coach is gewoon leuk. Soms zie je wel eens coaches op wedstrijden die heel hard schreeuwen of vals spelen als ze helpen met tellen. Dat is echt niet leuk. Het leukste is om gewoon te spelen en lol te maken.'

Noot

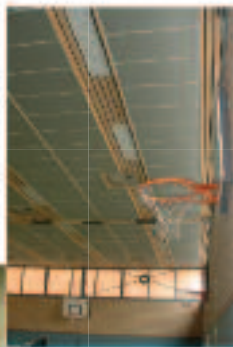
*1 De werkgroep die de notitie binnen- en buitenschools leren bewegen en sporten samenstelde bestond uit: Chris Mooij (SLO), Eric Luijckx (NOC*NSF), Dorien Dijk (NISB), Aernout Dorpmans (KVLO) en Chris Hazelebach (SLO). De notitie is te vinden op de site van SLO : www.slo.nl*

Correspondentie: C.Mooij@slo.nl

Stiller Sporten...? Het kan!

- Gehoorverlies
- Oorsuizen
- Hoofdpijn
- Vermoeidheid
- Stemproblemen

zijn het gevolg van lawaai en nagalm in de sportzaal waar u les geeft!

Vraag ons om een vrijblijvend advies, geluidsmetingen en/of een oplossingsvoorstel.

Want uw gehoor moet nog een tijd mee!

Sportzalen met akoestische plafond- en wandpanelen van Ecophon

Ecophon

Biezeveld 3
5531 BX Bladel
Tel.: 0497 - 387 005
Fax: 0497 - 387 528
info@acour.com
www.acour.com

Acour Lawaai bestrijding b.v.

Initiatiefnemer van
www.Stille-Sportzaal.nl

TRENOMAT SCHEIDINGSWANDEN

De jongste generatie zaalscheidingen
Trenomat Acoustic®

- Geluidsreductie en geluidsabsorptie in alle zaaldelen door akoestisch wandmateriaal!
- Ook voor renovatie en verbeteren van de akoestiek in bestaande accommodaties!

De Graaf en van Stijn BV
Postbus 32
2420 AA Nieuwkoop
Tel: (0172) 57 97 20
Fax: (0172) 57 26 70
www.trenomat.nl
info@trenomat.nl

Al 40 jaar gespecialiseerd in nieuwbouw & onderhoud

MAMMOET SPORT

www.mammoetsport.nl

Robert van der Horst
International

De Sleutel 1 • 5652 AS EINDHOVEN
Tel. 040-2155225 • Fax 040-2155226

2008

EQUIPMENT VOOR SCHOLEN • CLUBS • RECREATIE • THERAPIE • FITNESS • WELLNESS • ZWEMMEN

Workshops voor LO-/docenten

'Adventure way of learning'

Geschikt voor: In- & outdoor, burgerschap-competenties
Dé nieuwe impuls voor een iedere die met groepen werkt.

Adventure Programming (of -coaching)

'Adventure Programming' is een betrekkelijk nieuwe vorm van (sport)onderwijs. In Adventure Programma's komen bewegingsonderwijs, training in sociale competenties en (buiten-) spelen bij elkaar.

4 daagse cursus: 6-7 en 13 -14 juni (20-21 en 27-28 juni)

Adventure Games

Nieuwe spelen, direct toepasbaar voor alle doelgroepen en doelstellingen, met en zonder materialen.
Data: 30-31 mei.

13, 20, 27 mei en 3 juni
ism ESG/ALO-Amsterdam.

5 juni op locatie KVLO te Papendal

meer workshops, info, data en aanmelden
via onze website of bel 020 - 64 64 221

www.projectadventure.nl
workshops@projectadventure.nl

LEZERSENQUÊTE

Zoals reeds aangekondigd in LO 5 treft u hier de informatie aan over de online enquête voor de lezers van de *Lichamelijke Opvoeding*.

Op de homepage van onze site treft u een link aan. Als u deze aanklikt komt u bij de lezers-enquête voor ons vakblad. Ook via de digitale nieuwsbrief zal de link worden verspreid.

De redactie maakt het blad met veel plezier, maar wil wel weten of u, de lezer, tevreden bent over de inhoud of dat u juist zaken mist. Daarom zouden we graag zien dat de enquête massaal wordt ingevuld om een beeld te krijgen of we goed op weg zijn.

Met uw gegevens wordt zorgvuldig omgegaan. U leest hierover als u de link heeft aangeklikt.

De link is beschikbaar van 16 mei tot 30 juni.

Na de verwerking van de gegevens zal de uitkomst worden gepubliceerd in LO 9 van 22 augustus.

KLIK DE LINK AAN OP ONZE HOMEPAGE OM BIJ DE LEZERSENQUÊTE TE KOMEN

Als waardering voor het invullen verloten we onder de deelnemers vier I-Pods.

R ► AFDELINGEN

GELRE

Papendaldagen

Datum: 9 en 10 juni

Info: reneejorna@hotmail.com

DE NOORDER

Beachvolleybaltoernooi

Datum: 12 juni

Tijd: 19.00 tot 21.00 uur

Plaats: op de velden van BeachLimits te Groningen

Info: Eric van Dok

tel.: 06 4463 2624

e-mail:

evandok@mondriaan.nl

Grootste leverancier van klimwanden en klimgrepen wereldwijd
- Speciaal assortiment voor scholen -
- Inspectie & onderhoud -

WWW.ENTRE-PRISES.NL

PRAKTIJK KATERN

PRAKTIJK
BASIS- EN
VOORTGEZET
ONDERWIJS

SPORTKENNISMAKINGSLESSEN HONK- EN SOFTBAL | 18
SPORTIK - EEN VAKOVERSTIJGEND PROJECT IN DE PRAKTIJK (2) | 20
EEN LESSENREEKS ACROGYM IN HET ONDERWIJS (1) | 22
TACTIELE WERKVORMEN IN DE LES | 25
LESGEVEN OP JE VIJFTIENDE, LAAT DAT MAAR AAN ONS OVER | 28

SPORTKENNISMAKINGSLESSSEN HONK- EN SOFTBAL

In de serie sportkennismakingsmappen die diverse sportbonden ontwikkelen in samenwerking met SLO is onlangs de map Kennismaken met honkbal en softbal verschenen. De lessen die in deze map zijn uitgewerkt proberen een brug te slaan tussen het bewegingsonderwijs op de basisschool en de honk- en softbalvereniging.

Door: Chris Mooij

Inhoud van de lesmap

De opbouw is gelijk aan die van de andere lesmappen: er zijn drie lessen voor binnen schooltijd, drie voor na schooltijd en drie lessen voor kinderen die voor het eerst bij de vereniging komen. De binnenschoolse lessen kunnen worden gegeven in de gymzaal en bevatten oefenvormen voor gooien en vangen met handschoenen, slaan, gericht hard gooien en een eindspel Tee-ball (zie leskaart bij dit artikel). Ook de lessen na schooltijd kunnen in de gymzaal worden gegeven. Deze lessen geven oefenvormen voor onder andere gooien, vangen en fielden in stroomvorm en een peatnulbalspel.

De trainingen bij de vereniging geven speelse vormen voor onder andere fielden en aangooien op een honk, gevarieerde (aan)gooi en vangvormen en vereenvoudigde honkloopspelen met als afsluiting in de derde training een wedstrijd totbal met verschillende kleine teams.

Meer informatie en bestellen lesmap (incl. DVD):
KNBSB, Huis voor de Sport, Wattbaan 31-49, 3439 ML
Nieuwegein, tel.: 030 751 3651, e-mail: www.knbsb.nl

Correspondentie: c.mooij@slo.nl

Tijd	Schetsen	Aanwijzingen en Hulpvragen
5 min		Met handen van de hoeken Verdeel de spelers in 2 groepen Groep 1 start op de thuisplaat en sprint naar het tweede honk Groep 2 start op het tweede honk en sprint naar de thuisplaat
30 min		Wendtijd tussen 1 team Maakt de ongeveer even sterke teams Team 1 begint met slaan. Team 2 speelt binnen veld en team 3 buiten veld in korte loop. Als de 4de speler van team 1 gestopt is met slaan, wordt er gewisseld en gaat team 1 buiten veld, team 2 binnen veld spelen en team 3 slaan. enz. De slagbeurt wordt begonnen met een lopen op het tweede honk. Welk team brengt de meeste spelers naar de thuisplaat? Als je uitgemakkt bent mag je niet verder lopen.

SPORTIK - EEN VAKOVERSTIJGEND PROJECT IN DE PRAKTIJK (2)

In dit tweede artikel volgen we opnieuw Casper, een jonge docent LO die met Sportik als vakoverstijgend project voor sportstimulering wil gaan werken. Door: Eric Swinkels

In dit tweede artikel is Casper de jonge docent al weer even bezig met zijn klas. Waar Casper met zijn klas de variant van tikspel tot toernooisport uitwerkt, is zijn andere collega Tom meer gecharmeerd om met de bestaande sportspelen aan de slag te gaan. Immers binnenkort zijn de sportdagen en hij wil zijn klas daarop ook voorbereiden.

Samen kijken

Casper kijkt met zijn klas naar de afleveringen van de dramaserie Station Urbantime. Ze hebben al één aflevering gezien. De leader speelt, de leerlingen verkneukelen zich al. Casper kijkt met een glimlach, want de uitzendingen zijn al beschikbaar op de website www.schooltv.nl/sportik. Daar heeft Casper ook een aantal opdrachten gevonden die aansluiten bij de dramaserie Station Urbantime, het Sportik-logboek. De vier thema's die in de dramaserie zijn verwerkt komen aan de orde: presteren, meedoen, gezondheid en regelen. Casper ziet meteen dat die thema's in de soap voorkomen: Anissa die probeert als turnster topprestaties te leveren om de Olympische Spelen te halen, Jill die weer opnieuw leert snowboarden nadat bij haar een spierziekte is geconstateerd, Kevin die freerunning doet op een veilige manier. Het zijn voorbeelden die leerlingen aanspreken. Casper gebruikt het Sportik-logboek om na de uitzending van Station Urbantime zijn leerlingen nog even te laten nadenken over wat ze gezien hebben en wat het betekent voor zichzelf. Hen wordt op die manier een spiegel voorgehouden.

Parcoursje maken

De leerlingen hebben Casper ook gevraagd om in de gymles naast de tikspelen ook freerunning te kunnen oefenen. De vet-

te coole sprongen van Kevin. Ze hebben Casper wat filmpjes laten zien van freerunning (of Urbanrunning). Het ziet er allemaal heftig uit, maar wel uitdagend. Casper ziet de dievensprong en muursalto's al voor zich. De klas zet door en ze gaan een paar lessen met freerunning aan de slag: kast tegen de muur en proberen tegen de muur te lopen zonder steunen; over kasten springen met een dievensprong; een muursalto met aanloop en hulpverleners en een lange mat over een hoge rekstok. Na twee lessen krijgen leerlingen de opdracht om met minimaal drie toestellen achter elkaar een hindernisbaan te maken. Door twee geblesseerde leerlingen moeten ze hun parcoursje laten filmen. De leukste filmpjes worden op de site van Sportik geplaatst.

Teamoverleg

In de volgende teamvergadering heeft Rita, de teamleidster, de regie weer in handen. Een vakoverstijgend project dat gaandeweg ontstaat in het team vereist veel overlegtijd en die geeft ze volop in het wekelijkse mentoruur. Ze hebben afgesproken dat de teamleden die zich met het project bezighouden, de helft van hun lesuur met elkaar kunnen overleggen. De andere helft komen gezamenlijk onderwerpen aan de orde. Renée, van Verzorging, is bezig hoe leerlingen met gezonde voeding hun prestaties kunnen verbeteren. Mark, de historicus, haakt aan bij de Olympische Spelen en China en Anneke van Engels wil wel een paar keer aandacht besteden aan de typische Engelse sporttermen.

Multimediale verkenning

In de klas zijn verschillende groepjes gemaakt die ieder een tikspel uitwerken en aanpassen. In de docentenhandleiding

worden de tikspelen duidelijk uitgelegd. Op de website staan korte filmpjes van de tikspelen met variaties. Iedere groep volgt de stappen van het sportontwikkelpjan. De extra opdrachten die in de handleiding staan worden aangevuld met beeldbankclips op de website. Met beelden leven de onderwerpen veel meer dan dat leerlingen de stof uit de boeken moeten halen. Er staan tal van beeldbankclips over de geschiedenis van de sport, over China (thema landen en sport) en over presteren (binnen het thema sport en techniek). Een combinatie van filmpjes, internetopdrachten, vertellen van verhalen in de klas en achtergrondinformatie uit boeken werkt heel motiverend. Evenals bij verzorging en bij natuurverkenning waar gezonde (sport)voeding en het leveren van prestaties boeiende ervaringen opleveren.

Het kan ook anders

Tom gaat op een andere toer. Zijn voorkeur gaat uit naar de andere variant 'van clubsport naar klassensport'. In eerste instantie wil hij zijn leerlingen voorbereiden op de sportdagen, maar in de docentenhandleiding wordt de suggestie gegeven dat leerlingen bestaande spelen aanpassen aan hun eigen wensen. Waardoor zijn de bestaande spelregels niet leuk om op school te spelen? Op welke wijze kan iedereen meedoen, niet alleen de getalenteerden? Welke spelregels moeten ze daarvoor bedenken?

Zelf regels maken

Tom maakt in zijn klas groepen die ieder nieuwe spelregels gaan bedenken voor de drie sporten voetbal, volleybal en handbal. Iedere groep moet hun nieuwe regels uitleggen aan de klas en daarmee gaan spelen. De klas kan nog commentaar geven opdat het echte eigen klassensporten worden. Het doel is die sporten te gaan spelen met de regels die de klas heeft gemaakt op het toernooi, de Sportik Games Event. De overige collega's worden op die manier ook warm gemaakt voor het project.

Op de website wordt de interesse van Tom ook gewekt door het Sportdossier. Dat is een werkboek over de sportinteresse van leerlingen, waarin ze zicht krijgen op hun eigen sport-tik.

Urban running, maar dan in de zaal

Tom vindt het een mooie manier om zicht te krijgen op de sportieve affiniteit van zijn leerlingen. De sporttijdmeten en de fairplay-code zijn opdrachten die hij bij dit project kan gebruiken. Volgend schooljaar kan hij het Sportdossier goed gebruiken bij nieuwe klassen die instromen. Op die manier kun je ook de sportieve keuzes van je leerlingen gedurende verschillende leerjaren volgen.

Afsluitende Sportik Games Event

Het project Sportik loopt ten einde. Casper en Tom presenteren hun bevindingen in de sectie. Beiden zijn heel tevreden en hebben verschillende varianten uitgewerkt met hun klassen. De klas van Tom heeft eigen spelregels bedacht en geoefend met de klas. Ze doen volgende week de Sportik Games Event met verschillende klassensporten. Casper heeft hetzelfde gedaan met zijn klas: tikspelen, freerunning, vakoverstijgende onderwerpen. Volgende week hebben ze een afsluitende projectweek waarin de leerlingen hun bevindingen presenteren. Naast gym zijn dat ook vakken Verzorging, Geschiedenis en Engels. Het belooft mooi te worden. De leerlingen zijn in ieder geval superenthousiast.

De onderstaande Informatie is op de sportik-site te zien.

Schooltype: Primair onderwijs en voortgezet onderwijs

Niveau: groep 7 - klas 2

Vak: Sport en gezondheid

In de aanloop naar de Olympische Spelen die op 8-8-2008 in Beijing van start gaan, presenteert Schooltv een project over sport. In Sportik staat de beleving van sport centraal.

Bewegen en sporten is voor opgroeiende jongeren van groot belang. Kinderen worden er gezonder van, ontwikkelen zich als persoon en vormen hun identiteit. Sportik laat kinderen nadenken over hun favoriete sport en de manier waarop zij die willen beoefenen. Sport en bewegen is belangrijk voor kinderen. Dit project maakt duidelijk wat kinderen zelf met sport hebben en hoe het kun leven kan verrijken. In alle gevallen is enthousiasme, het feit hoeveel ze aan hun sport beleven, een hoofdboodschap.

Let op

- *Blokuitzendingen (drie afleveringen van vijftien minuten) zijn (geweest) op vrijdag 31 maart, 9 mei 2008 en 27 juni 2008, om 10.40-11.25 uur op Ned. 3 /Z@pp.*
- *Blokuitzendingen op woensdag (drie afleveringen van 15 minuten) zijn (geweest) op 7, 14 en 21 mei 2008 van 10.30 tot 10.45 uur op Ned.3/ Z@pp*
- *Begin juni besteden de Schooltv-magazines (Schooltv-week-journaal, Nieuws uit de Natuur, Huisje Boompje Beestje en Koekeloere) aandacht aan sport. Een uitgelezen kans voor een schoolbreed project over sportstimulering!*
- *De Sportik-dramareeks in het Schooltv-weekjournaal is wekelijks te zien tot 13 juni 2008 (afleveringen duren 3,5 minuten).*

Kijk op www.schooltv.nl/sportik voor meer informatie.

Correspondentie: e.swinkels@slo.nl

EEN LESSENREEKS ACROGYM IN HET ONDERWIJS (1)

Acrogym is een sport die uitermate geschikt is voor het onderwijs. De aspecten die kenmerkend zijn voor acrogym, zijn in het onderwijs erg populair. Het gaat voornamelijk om samenwerking, teamwork, verantwoordelijkheid, creativiteit en coördinatie. Acrogym is naast wedstrijd sport ook pure demonstratiesport. Zo zijn bij het optreden van de cheerleaders tijdens de talrijke Amerikaanse topsportwedstrijden de acrogymvormen immens populair. Het betere 'gooi en vangwerk' komt rechtstreeks uit de acrogym vandaan. De fysieke voorbereiding eist veel aandacht wanneer men op een hoger niveau komt.

Door: Tjalling van den Berg en Jorrit Veenstra

In Nederland is acrogym als wedstrijd- en demonstratiesport binnen de turnbond een zeer sterke en nog steeds groeiende discipline. Er is inmiddels een jarenlange ervaring opgedaan hoe een verantwoorde opbouw moet plaatsvinden.

OPBOUW

Een belangrijk onderdeel van de lessenreeks, is de fysieke en mentale voorbereiding. Als deze niet goed is, zullen de leerlingen niet in staat zijn om tot de eindvorm te komen. In dit geval kiezen we als eindvorm een demonstratie, waarbij de leerlingen in groepjes van drie of meer hun kunsten laten zien op muziek. De voorbereiding verloopt in een aantal stappen:

- 1 spelen met het accent op het opbouwen van lichaamscontact
- 2 spelen met het accent op vormspanning.

Als de basis gelegd is, kun je dit verder uitbouwen, door te werken met:

- 3 spelen waarbij coördinatie en verantwoordelijkheid centraal staat
- 4 spelen waarbij samenwerking en creativiteit centraal staat.

In dit eerste artikel gaan we in op de eerste twee stappen.

ACCENT OP HET OPBOUWEN VAN LICHAAMSCONTACT

Elkaar aanraken moet je leren. Het wennen aan lichaamscon-

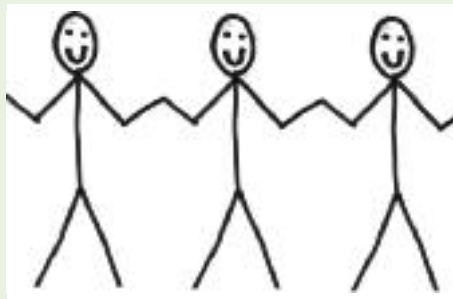
tact kan het beste in spelvorm gebeuren. Op deze manier zijn leerlingen op andere dingen gefocust en gaat het aanraken eigenlijk vanzelf. Een mogelijke opbouw is om te beginnen met simpele tikspelen. Hierbij leren de leerlingen elkaar voorzichtig aan te raken. In de tikvorm kan bijvoorbeeld het bokspringen (tekening 1) of het handje vasthouden (tekening 2) verwerkt worden. Bij tekening 2 is het de bedoeling dat als je getikt bent, je aansluit bij de tikker, door de hand vast te houden. Als de kinderen hier goed mee om kunnen gaan kun je tikvormen gaan doen waarbij de leerlingen elkaar moeten optillen. Op deze manier moeten ze elkaar al echt flink aanraken. Leuke spelvormen zijn ook waarbij je met de ruggen tegen elkaar zit en moet opstaan (tekening 3), of juist naar elkaar toe, handen geven, en dan opstaan (tekening 4). Bij tekening 5 is het de bedoeling om elkaar weg te proberen te duwen. Tekening 6 is eigenlijk hetzelfde, alleen nu duwen bij de schouders.

ACCENT OP VORMSPANNING

Vervolgens ligt de focus op het creëren van een mate van vormspanning, zodat acro-elementen veel gemakkelijker vast kunnen worden gehouden. Vormspanning is het aanspannen van spieren, waardoor de beweeglijkheid van één of meer gewrichten op een door de gymnast zelf bepaald moment bewust geblokkeerd wordt. Vormspanning is nodig om de leerlingen sterk te maken en een beter balans- en houdingsgevoel bij te brengen.

Tek. 1 Bokspringen

Tek. 2 Hand vasthouden (balans)

Tek. 3 Teamwork in het overeind komen en weer zakken

Tek. 4 Idem met gezichten naar elkaar toe

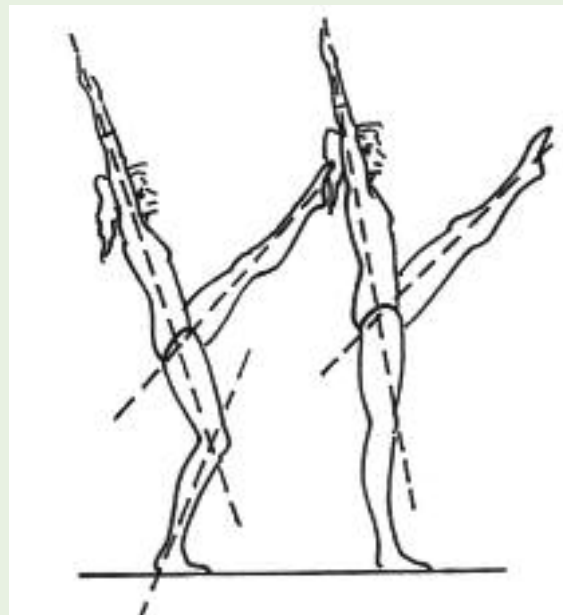
Tek. 5 Elkaar wegduwen (gezichten naar elkaar toe en van elkaar af)

Tek. 6 Hanengevecht (schouderduwen)

Door goed te spannen kan men een gewricht in een bepaalde positie vastzetten. Door dit blokkeren neemt het lichaam een specifieke vorm aan, vandaar ook het woord vormspanning. Vormspanning heeft een aantal belangrijke voordelen als we kijken naar acrogym.

- Stabiliteit: door de spieren aan te spannen, worden de organen op hun plaats gehouden. Hierdoor is het gemakkelijker evenwicht te houden. De balans is beter te bewaren!
- Veiligheid: vormspanning kan veel blessures voorkomen. Bij de landing is het van groot belang dat het lichaam hard is en dus een grote stabiliteit vertoont. Dan kunnen grote schokken worden opgevangen.
- Lijnenspel: door spanning ontstaat een fraai 'lijnenspel'. Het gaat hierbij om de hoekverhoudingen tussen bepaalde lichaamsdelen. Zo kan je, wanneer iemand gespannen recht op staat, een rechte lijn van de vingertoppen naar de voeten trekken. Men noemt dit één segment. In het algemeen kan gesteld worden dat de bewegingsuitvoering die de minste segmenten nodig heeft, de beste is (zie tekening 7).

Tek. 7 lijnenspel

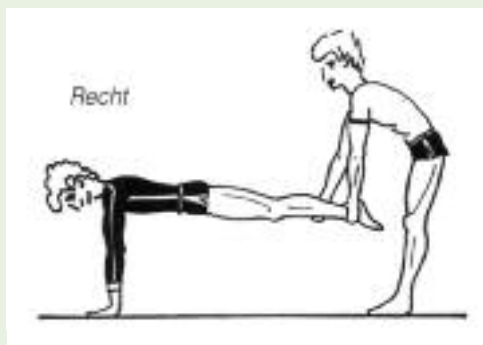
De opbouw van vormspanning

Vormspanning is eigenlijk een proces, waar naar een doel gewerkt moet worden. Eerst moeten de leerlingen ervaring krijgen in wat recht, hol en bol zijn betekend. Als dit gevoel ontwikkeld is, ligt het accent op de been-, heup-, en schouder-vormspanning. Het gaat hierbij puur om het fixeren van bepaalde lichaamshoeken. Door te leren blokkeren kan de vormspanning in 'snelheid' getraind worden. Tenslotte kan de vormspanning geoefend worden in toegepaste vormen. We zullen vooral de vormspanningsoefeningen voor de acrogym behandelen. Een groot voordeel van deze oefeningen is dat ze vaak met betrouwbare partners moeten worden uitgevoerd: 'Teamwork is the essence of life'. Achtereenvolgens gaan we in

op de houding recht-hol-bol (zeer belangrijk om op te coachen en de sporter ook bewust van te maken). Daarna gaan we in op been-, heup- en schoudevormspanning. Beheersing van vormspanning is pas aan de orde als men bewegingen bewust kan blokkeren (fixeren) en in de techniek kan toepassen. Dan pas zal ook de transfer naar andere sporten optreden.

Sommige technieken kunnen de leerlingen als moeilijk ervaren. Differentiatie kan dan plaatsvinden in de vorm van extra hulpverlening of het gebruik van materiaal (zoals een kast), zodat houdingen gemakkelijker gefixeerd kunnen worden. Zo kan tek. 12a ook tegen de muur uitgevoerd worden.

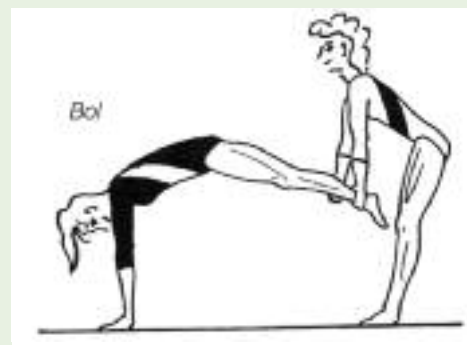
Ervaren van recht-hol-bol

Tek. 8a Recht

Tek. 8b Hol

Tek. 8c Bol

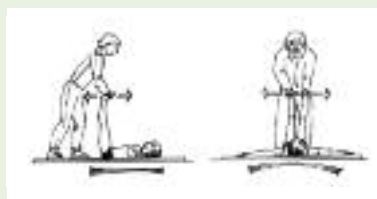
Been-, heup- en schoudervormspanning

Tek. 9a Vanuit ruglig rond maken

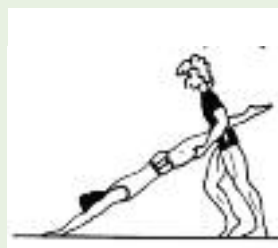
Tek. 9b Nu schuin tegen het wandrek

Tek. 9c Vanuit kaarsstand iets inzakken en vasthouden

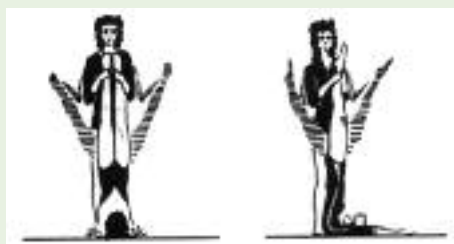

Tek. 10 Gespreide ligsteun

Tek. 11 Duwen met een partner

Leren blokkeren

Tek. 12a Husselen in kaarshouding

Tek. 12b Husselen in ligsteun

Tek. 13a Benen blokkeren

Tek. 13b Armen blokkeren

Over de auteurs

Tjalling van den Berg, Coach Internationale Turnklassen Cios Heerenveen.

Jorrit Veenstra, docent internationale turnklassen, redacteur Gymkaderinfo (vakblad voor de KNGU)

Literatuur:

Acrogym in Beeld voor school en vereniging- Tjalling van den Berg en Jorrit Veenstra - 2e druk. Uitgeverij: Tirion Baarn

Correspondentie: tjalling.berg@wxs.nl

TACTIELE WERKVORMEN IN DE LES

Eind 2006 zijn wij op bezoek geweest bij Jörn Jörgensen. Doel van het bezoek was, het in de praktijk, kennismaken met tactiele werkvormen in de klas.

De LyshØjskolen is een volksschool met leerlingen in de leeftijd van 7-15 jaar. Zij is in Denemarken één van de eerste scholen die tactiele werkvormen in het schoolcurriculum heeft opgenomen, in navolging van vele scholen in Zweden. We hebben in de praktijk gezien hoe met een groep achtjarigen en een groep vijftienjarigen werd gewerkt.

Door: Marijke Slotboom en Margreet Christians

In dit artikel wordt uiteengezet hoe de tactiele werkvormen op de LyshØjskolen vorm krijgen en wat de achterliggende gedachte is. Voorts wordt een aanzet gegeven tot een theoretische fundering van de waarde van deze werkvormen. Als laatste worden een aantal vormen beschreven die goed toepasbaar zijn binnen de les lichamelijke opvoeding.

‘Iemand die je masseert, sla je niet!’ is het credo van Jörn Jörgensen, directeur van de LyshØjskolen in Kolding (Denemarken). Hij gebruikt tactiele werkvormen in de les om verbondenheid te creëren binnen zijn school.

TACTIELE WERKVORMEN OP DE LYSHØJSKOLEN

Elkaar aanraken in de les lichamelijke opvoeding is gemeengoed, waarbij de aanrakingen meestal functioneel zijn. Het kan dan gaan om hulpverlenen of om samen iets tot stand brengen zoals bij acrogym. Maar ook kan het zijn dat men elkaar probeert te overwinnen, zoals het geval is bij stoeivormen, of dat men elkaar steun geeft bij pijn, verdriet of teleurstelling. Deze aanrakingen zouden instrumenteel genoemd kunnen worden. De aanrakingen zijn dan een instrument om te komen tot een doel dat buiten die aanraking ligt.

De bedoeling van de tactiele werkvormen, zoals die op de Deense school te zien waren, ligt zowel in de aanraking zelf als ook in de instrumentele functie ervan. In het eerste geval ligt de doelstelling in het fijne gevoel dat de aanraking moet ge-

ven, terwijl bij de tweede functie de bedoeling heel nadrukkelijk in het creëren van verbondenheid binnen de klas en de school ligt. Eens per week doen de kinderen bij hun groepsleerkracht tactiele werkvormen in het klaslokaal. Daarvoor worden elke maand paren gevormd, die de hele maand samenwerken. De groepsleerkracht zoekt elke maand naar een goede match binnen de paren. Bij de indeling wordt niet gelet op geslacht en op het wel of niet bevriend zijn met elkaar. Wel wordt gekeken naar eventuele spanningen tussen leerlingen. Leerlingen die even wat minder goed met elkaar kunnen opschieten worden juist gedurende een maand elkaars partner. Alvorens te beginnen wordt rustige muziek opgezet om een weldadige sfeer te creëren. Daarna wordt begonnen met een verhaal waarin bewegingen of handelingen voorkomen die de kinderen op de rug van de ander kunnen uitbeelden. Bij de achtjarigen werd bijvoorbeeld beslag gemaakt voor appelbollen, waarbij het beslag goed gekneet moest worden. Als het verhaal na circa tien minuten afgelopen is, bedankt degene die de behandeling ondergaan heeft de ander en wordt er gewisseld, waarna hetzelfde ritueel zich herhaalt. Het belangrijkste uitgangspunt bij de tactiele werkvormen ligt voor Jörn Jörgensen in het creëren van verbondenheid tussen de kinderen, want ‘iemand die je masseert die sla je niet’. Ook moeten de leerlingen aangeven wanneer de massage niet prettig verloopt. Op deze wijze wordt gestimuleerd dat de kinderen hun grenzen en gevoelens aangeven en dat leerlingen met elkaar communiceren.

Rugmassage

FUNCTIE VAN HET AANRAKEN VAN ANDEREN

Wij raken anderen gedurende een dag verschillende keren aan. Deze aanrakingen kunnen de aard hebben van een toevallige, niet-intentionele aanraking op straat of in de bus of op school in overvolle gangen. Er wordt door beide partijen meestal geen betekenis aan toegekend.

Daarnaast hebben we de intentionele aanrakingen die onder te verdelen zijn in:

- agressieve aanrakingen
- contactmakende aanrakingen
- instrumentele aanrakingen.

Bij *agressieve aanrakingen* hebben we een vooropgezet doel, namelijk de ander pijn doen om op deze wijze de ander te overtuigen van het feit dat we een bepaald soort macht hebben. We proberen dus niet alleen de ander fysiek pijn te doen, maar ook mentaal te raken.

Anders is het gesteld met de *contactmakende aanrakingen*.

Deze zijn bewust bedoeld om de ander de indruk te geven dat jij contact wil maken. Niet alleen in fysiek opzicht, maar ook op het mentale vlak. Voorbeelden hiervan zijn de handdruk, de zoen of het klopje op de schouder. Maar ook het op schoot nemen van een kind.

Instrumentele aanrakingen zijn bewust bedoelde aanrakingen waarbij het doel buiten de handeling zelf ligt. Hierbij valt te denken aan een massage, elkaar overwinnen bij judo of een kind helpen in de boom te klimmen.

Tot onze verbazing bleek er nauwelijks iets te vinden te zijn over de betekenis van contactmakende aanrakingen door de eeuwen heen. Wel zijn er teksten te vinden over massage in verschillende landen. De oudste geschriften over massage komen uit China en dateren van 3000 jaar voor Christus. Maar ook in het oude Griekenland werd massage gezien als onderdeel van de medische praktijk. Hippocrates (460-370 voor

Christus) gaf aan zijn leerlingen als massage-instructie om het bewegingsapparaat soepeler te maken. Toen al wist men dat masseren een heilzame werking had. In het Westen lijkt massage een minder lange traditie te hebben. Dit kwam mogelijk door de houding van de kerk in de middeleeuwen en het feit dat er weinig contact was met Oosterse culturen. Daarnaast was er in het wetenschappelijk denken sprake van een dualisme, een scheiding tussen lichaam en geest, hetgeen er wel voor zorgde dat de kennis van pathologie en anatomie zeer snel toe nam, maar waarbij geen sprake was van een wederzijdse wisselwerking tussen lichaam en geest. Als derde oorzaak is de burgerij uit de 19^e eeuw te noemen, die zorgde dat er een sterk taboe rustte op seksualiteit en op alles wat met bloot en aanraken te maken had (Bremmer, 1991). De laatst genoemde oorzaak is opnieuw sterk aanwezig in het hedendaagse denken, vanwege de associatie met seksueel misbruik van kinderen. Leerkrachten in het onderwijs houden er bij het aanraken van kinderen rekening mee vooral niet te ver te gaan. Dit om maar niet beschuldigd te worden van seksuele intimidatie. Scholen stellen protocollen op voor gesprekken onder vier ogen met een leerkracht en een leerling. Secties lichamelijke opvoeding bespreken of en hoe er toezicht gehouden moet worden bij het douchen na de les. Hierdoor worden contactmakende aanrakingen voorzien van een negatief label, waardoor het spontane karakter vervalt. Ook geeft den Boer (den Boer, 2001) aan dat er een gevaar kleeft aan het stellen van steeds strengere regels (in dit geval in het omgaan met gehandicapten), namelijk dat het elkaar aanraken steeds verder beperkt wordt, terwijl die aanraking juist heel belangrijk is voor het welzijn van mensen.

HEILZAME WERKING VAN AANRAKEN

Een in 1915 uitgevoerd onderzoek (the Harvard medical school, 1987) naar baby's in vondelingenhuizen in Engeland wees uit dat op één kind na alle kinderen onder de twee jaar waren gestorven. Oorzaak lag niet in het feit dat ze te weinig

Aanraken met plezier

eten kregen of dat de omstandigheden onhygiënisch waren, maar in het feit dat het tehuis bang was voor besmettelijke ziekten. Door geringe aanraking hoopten de verzorgsters de kinderen niet te infecteren met besmettelijke ziektes. Eenzelfde reden is er jarenlang de oorzaak van geweest dat het gebruikelijk was kinderen op de intensive care zo weinig mogelijk aan te raken.

Inmiddels is bekend dat er in de huid receptoren aanwezig zijn die bij prikkeling een signaal afgeven aan de hersenen, waardoor er oxytocine vrijkomt. Een hormoon dat de toenaadering tussen twee mensen makkelijker maakt. Dit hormoon blijkt vooral het wantrouwen tegenover anderen te verminderen (Jense, 2005). Het wordt ook wel het knuffelhormoon genoemd. De effecten van massage werken daarom ook naar twee kanten. Er zijn zowel positieve effecten aangetoond bij mensen die gemasseerd werden, als bij degenen die de massage uitvoerden. Dit bleek uit een onderzoek onder bejaarde vrijwilligers die verwaarloosde kinderen masseerden (Field, 1998). Een positief effect is tevens geconstateerd bij baby's die op de intensive care lagen.

Bovenstaande geeft genoeg aanleiding om een poging te wagen massage toe te passen op school. Hieronder zijn een aantal werkvormen beschreven die goed te gebruiken zijn in de les lichamelijke opvoeding. Ze komen onder andere uit de publicatie 'Kriebels in de klas', geschreven door Margreet Christians. De publicatie is uitgegeven door de stichting Onderwijs Maak Je Samen¹.

Randvoorwaarden om te werken met tactiele werkvormen op school zijn volgens haar:

- 1 een goede introductie naar belanghebbenden (ouders en kinderen)
- 2 rust creëren in de groep en de omgeving
- 3 duidelijk grenzen bespreken: spreek af wat er aangeraakt mag worden en wat niet
- 4 werk van weinig naar meer lichamelijk contact (methodiek)
- 5 laat in eerste instantie kinderen zelf een partner kiezen.

PRAKTIJK

Trek- en duwvormen lenen zich uitermate goed als introductie op tactiele werkvormen. Hier kan gewerkt worden van perifeer naar centraal. Eerst aan elkaars armen of polsen trekken en daarna tegen elkaars schouders, rug of buik duwen. Als een klas eenmaal gewend is aan dit soort aanrakingen kan eventueel overgegaan worden naar tactiele werkvormen met een andere intentie, namelijk de contactmakende aanrakingen. Hieronder volgen een paar laagdrempelige voorbeelden, met tweetallen:

- letters tekenen op elkaars rug: schrijf een woord in losse letters op de rug van een ander en laat raden welk woord er geschreven is
- emoties uitbeelden: de leerkracht noemt een emotie en de leerlingen beelden die emotie uit op de rug van de ander. De emoties kunnen natuurlijk ook verwerkt worden in een verhaal (Christians, 2006)
- het weerbericht: de leerkracht noemt een weersgesteldheid

Schoolnaambord

of leest een weerbericht voor en de leerlingen beelden de weersgesteldheid uit op de rug van een ander (Christians, 2006)

- verhalen tekenen: de leerkracht vertelt een verhaal met voldoende aanknopingspunten om uit te kunnen beelden op de rug van een ander
- autowasstraat: twee leerlingen zitten op de knieën tegenover elkaar. Een derde leerling zit er tussenin en is de auto. De auto met gewassen worden. Afspoelen, inzepen, waxen of het hele programma is mogelijk. De leerlingen kunnen zelf bepalen hoe bijvoorbeeld het inzepen moet gebeuren. De auto bepaalt wat er gebeuren moet. Tot slot wordt de auto droog geblazen (Slijter, 2006).

LITERATUUR

- J.N. Bremmer en H.W. Roodenburg, *A Cultural History of Gesture from Antiquity to the Present Day*, Cambridge, 1991.
- Christians M., *Kriebels in de klas*, Stichting Onderwijs Maak je Samen, 2006.
- Den Boer J., in *BRES* jaargang februari/maart 2001.
- Field T. ea., *Journal of applied gerontology*, 17, 229-239, 1998.
- The Harvard medical school mental health letter*, September 1987.
- Jense S., in *Nature* 2-6-2005, vakpagina Biologie.
- Slijter M., in *Pedagogiek in de praktijk*, oktober 2006.

De foto's zijn van Margreet Christians en Marijke Slotboom

Correspondentie: m.slotboom@fontys.nl

¹ Zie www.onderwijsmaakjesamen.nl

LESGEVEN OP JE VIJFTIENDE, LAAT DAT MAAR AAN ONS OVER...

Beschrijving van een GPS-project op een vmbo basis- en kaderberoepsgerichte leerweg. In dit artikel wordt beschreven hoe derde klas leerlingen van het Calvin College in Zeeland, vestiging Krabbendijke, locatie Kerkpolder met basisschoolleerlingen van groep zes op pad gaan met een GPS. Ook wordt beschreven hoe er intensief samengewerkt wordt tussen de sectie LO en de sectie Zorg en welzijn van het Calvin College. Uiteindelijk heeft deze samenwerking tot gevolg dat er een vakoverstijgend project is ontstaan wat de eerstkomende jaren zeker nog uitgebreid gaat worden.

Door: Tom Blok en Marianne de Looff

Al vanaf het schooljaar 2004 - 2005 wordt er door de sectie LO en de afdeling Zorg en Welzijn van het Calvin College (Krabbendijke, locatie Kerkpolder) intensief samengewerkt. Het gaat hier om derde klas leerlingen van de basis- en kaderberoepsgerichte (BB en KB) leerweg van het vmbo. Aanleiding hiervoor was het uitwerken van competentiegericht leren, vakoverstijgend werken en het werken in kernteams in het derde en vierde leerjaar. Geprobeerd is om leerlingen van het derde leerjaar aan elkaar les te laten geven aan de hand van het werkveld 'Sportcentrum' van de afdeling Zorg en Welzijn. Omdat dit niet het gewenste resultaat had is er voor een ander werkveld, 'de basisschool' gekozen. Hiermee veranderde lesgeven aan elkaar in lesgeven aan leerlingen van de basisschool.

De sectie LO heeft in dezelfde periode, 2004 - 2005 het gebruik van GPS in de lessen LO geïntroduceerd. Het lopen van een GPS-speurtocht als onderdeel van diverse outdooractiviteiten als boogschieten, vlotbouwen, skeeleren etc. Een verdere uitwerking van het GPS-onderdeel, gericht op eigen vaardigheid van de leerlingen, in GPS-gebruik en op het ontwikkelen van lesbrieven, heeft geresulteerd in het GPS-project zoals dat nu draait:

Leerlingen van het derde leerjaar Zorg en Welzijn, BB en KB, verzorgen voor de groep zes leerlingen van alle basisscholen uit

de gemeente Reimerswaal (ZLD) een GPS fotopuzzeltocht.

Eén en ander zou niet mogelijk geweest zijn zonder een subsidie van € 2500,- van de gemeente Reimerswaal in het kader van sportstimulering en breedtesport. Ook het deelnemen aan een ICT-project door de betrokken zeven docenten leverde uiteindelijk € 2800,- op. Hierdoor is mogelijk geweest om de benodigde materialen aan te kunnen schaffen: voldoende GPS-apparaten, een laptop en de benodigde software.

Het project zoals het nu draait lijkt het begin te zijn van een groter geheel. Verschillende basisscholen die vorig jaar met de GPS-speurtocht kennis hebben gemaakt willen het in hun eigen lesprogramma in gaan passen. Gedacht wordt op dit moment aan vakken als geschiedenis en aardrijkskunde.

1 WAAROM HET PROJECT?

Het project is onderdeel van het werkveld 'Basisschool' wat alle leerlingen op de afdeling Zorg en Welzijn moeten doen. Dat gebeurt in zes perioden van zes weken. Zo werkt in de loop van het jaar elke leerling met het werkveld. Tijdens het programma LO komt het werken met een GPS aan bod. Leerlingen leren routes lopen en maken. Doordat de leerlingen een gedeelte van hun werkveld 'Basisschool' nu in de praktijk met een groepje kinderen afsluiten is het een zinvoller geheel geworden. De leerlingen werken naar de afsluiting toe. Extra

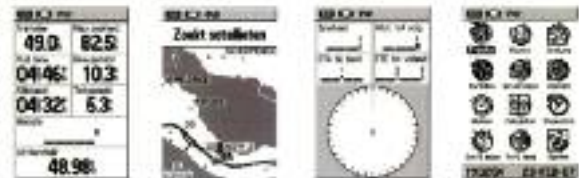
Hoe kan je waypoints vinden met een GPS?

Een GPS is een soort digitaal kompas, het ontvangt zijn gegevens van satellieten. Je kan er op zien waar je bent en je kan een plaats vinden waar je naar toe wilt. Verder zitten er veel extra's op zoals een klok, kalender, snelheidsmeter, afstandsreder en nog veel meer.

Als je buiten staat en je ziet de GPS aan gaat hij op zoek naar satellieten. Als er genoeg gevonden zijn kan hij heel nauwkeurig de plaats bepalen waar je staat.

Als je op de knop pages drukt krijg je de volgende schermen te zien:

Julia moeten met de GPS een aantal punten vinden: 001, 002, 003 en 004

Dat doe je op de volgende manier:
Druk op de knop FIND, je ziet dan dit scherm.
Selecteer Waypoints en druk op ENTER

Je ziet dan een lijst met waypoints.
Kies 001 en druk op ENTER

waardevol is het voor de leerlingen die op hun 'oude' basisschool de GPS-speurtocht verzorgen.

2 WAT LEREN DE LEERLINGEN VAN DE UITVOERING?

Bij het maken van de opdrachten die horen bij het project wordt er gewerkt aan verschillende doelen:

- de leerlingen leren om routes te lopen met een GPS tijdens de lessen LO
- de leerlingen leren het gebruik van de GPS uit te leggen aan een groep kinderen van de basisschool
- de leerlingen leren leiding te geven aan een groep kinderen van de basisschool
- de leerlingen ervaren dat de rol van leidinggevende een andere is dan die van leerling
- de leerlingen leren plannen door het maken van een spel-schema voor een spelochtend voor leerlingen van groep zes
- de leerlingen moeten leren wat geschikte spelen zijn voor kinderen uit groep zes.

3 WAT MOETEN DE LEERLINGEN DAARVOOR DOEN?

De leerlingen werken in zes weken tijd naar de afsluiting toe: met een groep van vier tot zes kinderen een fotopuzzeltocht lopen met behulp van een GPS. Ook moet er aan het einde van zes weken een draaiboek klaar zijn voor een spelochtend die gegeven zou kunnen worden aan dezelfde groep kinderen. De leerlingen werken in groepjes van drie of vier op de afdeling Zorg en Welzijn. Daar wordt ook door de docent het GPS-

Ook in de regen...

Stoer hè!

project en het werkveld 'Basisschool' geïntroduceerd. Aan de hand van de opdrachten uit het werkveld maken de leerlingen met elkaar een planning en draaiboek voor een spelochtend. Hierin moet bijvoorbeeld rekening gehouden worden met de leeftijd van de kinderen, kinderen met een beperking en de soorten spelen die gedaan kunnen worden. Ook moeten de leerlingen een tijdschema opzetten voor de spelochtend. Tegelijkertijd moeten de leerlingen zich verdiepen in het gebruik van de GPS.

Aan het begin van het schooljaar zijn er twee klassikale GPS-lessen gegeven. Als de leerlingen met het project gestart zijn gaan ze op herhaling. Met een leskaart gaan ze tijdens een blokkur LO zelfstandig een route lopen in de omgeving van de school. Vragen die ze daarbij tegenkomen moeten ze zoveel mogelijk met elkaar oplossen, een docent is er niet bij. Wel moeten ze aan het einde van het blokkur bij de docent LO een en ander doorspreken. Deze controleert dan ook de eigen vaardigheid van de leerlingen in het gebruik van de GPS. Ook laat de docent LO de leerlingen het gebruik van de GPS uitleggen om te oefenen voor het uitleggen aan de basisschoolklas. Tijdens het project wordt er door de leerlingen behoorlijk zelfstandig, in groepjes gewerkt. De opdrachten staan vrij uitge-

breid in het werkboek van het werkveld. Er wordt door de leerlingen op allerlei manieren informatie verzameld over geschikte spelen voor groep zes. Dit moet met elkaar in een draaiboek verwerkt worden. Ook de planning van de spelen moet hierin staan. De docent LO is beschikbaar om te helpen met het opzetten van het spelschema en om vragen rondom GPS-gebruik te beantwoorden.

De docent Zorg en Welzijn bewaakt het maken van het draaiboek voor de spelochtend. Uiteindelijk wordt er in de vijfde of zesde week van een (werkveld)periode afgesloten met een GPS-fotopuzzeltocht op één van de basisscholen van Reimerswaal. Twee docenten LO zorgen voor de verschillende routes en bijbehorende foto's in de kernen van de gemeente. Het maken van deze routes gebeurt nu nog door leerlingen van leerjaar 4 vmbo GT als keuzeonderdeel binnen LO. Zij zorgen er met de docenten voor dat de waypoints en foto's voor de derde klas leerlingen beschikbaar zijn.

4 DE TIJD DIE HET PROJECT DUURT

De totale lestijd die aan het complete werkveld basisschool besteed wordt bedraagt ca. 24 lesuren in zes weken. Een gedeelte hiervan komt voor rekening van het GPS-project. Onge-

Hoe zet ik waypoints in een GPS?

Een GPS is een soort 'digitaal' kompas, het ontvangt zijn gegevens van satellieten. Je kan er op zien waar je bent en je kan een plaats vinden waar je naar toe wilt. Verder zitten er veel extra's op zoals een klok, kalender, snelheidsmeter, afstandsmeter en nog veel meer.

Als je buiten staat en je zet de GPS aan gaat hij op zoek naar satellieten. Als er genoeg gevonden zijn kan hij heel nauwkeurig de plaats bepalen waar je staat.

Als je op de knop **pages** drukt krijg je de volgende schermen te zien:

GPS Project Calvin College Krabbendijke, Kerkpolder

Je ziet een scherm met informatie over waypoint 001. Rechts, onderin het scherm moet je **Ga naar** selecteren. En weer op **ENTR** drukken.

Kies 'Niet via wegaf'

Er verschijnt een scherm met een plattegrondje. Druk op **pages** tot je het kompas met de pijl ziet.

De pijl wijst de richting aan die je moet lopen om bij 001 te komen (wel goed vasthouden.....)

Als je aangekomen bent geeft de GPS een melding: Aankomst bij 001. Je bent er dan nog niet precies, je kan heel nauwkeurig tot de teller op 10 meter of minder staan.

Daarna ga je op zoek naar 002, 003 en 004.

Succes!!!

Julie moeten met de GPS een aantal punten vastleggen.

Dat worden **WAYPOINTS** genoemd.

Hoe je dat moet doen wordt hieronder uitgelegd.

Op de GPS zitten 8 kleine knoppen en 1 grote knop vinden: 001, 002, 003 en 004.

Voor het maken van een **WAYPOINT** is de knop **MARK** belangrijk.

Druk op de knop **MARK** om de plek waar je bent op te slaan in de GPS.

Je krijgt dan dit scherm te zien.

Schrijf op papier het nummer van het waypoint en zet die ook op de kaart, met een naam.

en ook de opdracht die je verzinnen hebt.

BV: 001, monument, welke namen staan er op

Het is belangrijk dat je later de juiste opdracht, foto en waypoint bij elkaar hebt!!!

Seleckeer **OK** en druk op **ENTER**

Het volgende waypoint wat je opslaat krijgt een volgend nummer

Succes

Hulp bij het uitlezen van de GPS

veer vier tot zes lesuren wordt er door de leerlingen aan het draaiboek van de spelochtend gewerkt. Dit gebeurt op de afdeling Zorg en Welzijn door het groepje van drie of vier leerlingen. Met de GPS wordt in ieder geval twee lesuren verplicht gewerkt. Naar behoefte kunnen de leerlingen daarna zelfstandig in eigen tijd met de GPS aan de slag. Een lesuur duurt 45 minuten.

5 AFSLUITING EN BEOORDELING

Dit onderdeel is nog het minst uitgewerkt. Dat komt omdat we het erg moeilijk vinden een objectieve manier van beoordelen te vinden. Voorlopig wordt het geheel als een handelingsopdracht LO beoordeeld. In de komende periode tot de zomervakantie willen we in ieder geval voor de volgende onderdelen proberen een beoordeling te maken voor GPS-gebruik:

- de leerling moet een aantal mogelijkheden van de GPS uit kunnen leggen
- de leerling kan met de GPS waypoints opzoeken
- de leerling kan met de GPS waypoints markeren.

Een verdere uitwerking is mogelijk op allerlei manieren:

- leerlingen zelf de contacten met de basisscholen laten onderhouden en zelf de afspraken laten maken
- leerlingen de spelactiviteiten ook daadwerkelijk laten uitvoeren

- de GPS-fotopuzzeltocht kan dan gebruikt worden om op een locatie te komen waar de spelen gedaan worden (sporthal, sportveld).

Basisscholen willen de GPS-fotopuzzeltocht inpassen in hun lesprogramma. Dat kan door bijvoorbeeld een kunst- / geschiedenis- of aardrijkskunderoute in het dorp te maken .

Sectie LO Calvin College Krabbendijke, locatie Kerkpolder

De foto's bij dit artikel zijn van Tom Blok

Correspondentie: tomblok@zeelandnet.nl

T

LEERLIJNEN SPORTORIËNTATIE

In de afgelopen vijf jaar zijn verschillende sportstimuleringsmappen ontwikkeld, die gebruikt kunnen worden in het onderwijs, het naschoolse aanbod en op de sportvereniging. Deze mappen, waarover eerder artikelen zijn verschenen, zijn tot stand gekomen in een samenwerkingsverband tussen de betreffende sportbond, SLO en NOC*NSF. In dit artikel wordt een overzicht gegeven van de beoogde doelstellingen, de contexten voor gebruik, de gekozen activiteiten, de werkvormen en de beschrijvingswijze. Door: Chris Hazelebach, Marco van Berkel en Chris Mooij

DOEL

De sportkennismakingsmap is gericht op kinderen van ongeveer tien jaar oud.

De opzet van alle mappen is hetzelfde:

- *lessenserie* voor binnenschools gebruik, in de les bewegingsonderwijs
- *oriëntatieserie* voor naschools aanbod
- *trainingsserie* voor op de sportvereniging.

Elke serie bestaat uit drie lessen van 45 tot 60 minuten, totaal negen lessen voor die kinderen die aan alle series willen deelnemen. Het gaat dus niet om een éénmalig kennismakingslesje maar om een langduriger traject, waarbij in drie fases de overgang van onderwijs naar sportvereniging wordt gemaakt.

De naschoolse oriëntatieserie is bedoeld voor kinderen die het leuk vinden om nog een paar extra lessen na schooltijd te volgen. De trainingsserie is gericht op kinderen die ook kennis willen maken met de vereniging en hoe daar de trainingen verlopen.

VERSCHILLENDE CONTEXTEN

De context waarin de sportkennismaking plaatsvindt, bepaalt in grote mate de inhoud van het aanbod. Een klas met 30 kinderen met verschillende belangstellingen en bewegingsniveaus is een andere doelgroep dan 16 kinderen die voor een bepaalde sport hebben gekozen. Veel trainingsvormen gaan uit van zo'n kleine gemotiveerde groep. Voor een deskundige jeugdtrainer kan een groep van 30 schoolkinderen een

lastige groep zijn, terwijl een leerkracht daar met gemak de orde handhaaft. Voor een groepsleerkracht is het overigens vaak wel lastig om op een inspirerende wijze een introductie op een specifieke sport aan te bieden.

In dit traject is daarom een duidelijke scheiding gemaakt tussen de binnenschoolse lessenserie en de oriëntatie-/trainingsserie na schooltijd. In de eerste lessenserie gaan we uit van 30 kinderen en in de oriëntatie-/trainingsserie van 16 kinderen. Met een groep van 30 kinderen is het lastig om op een klassikale wijze alle kinderen goed aan het werk te laten gaan. Behalve het aantal kinderen is na schooltijd ook de motivatie anders. Binnen school doet de hele klas mee, ook degene die de sport misschien minder vindt. Voor deze kinderen moet het aanbod vooral uitnodigend zijn en leerzaam, zodat ze toch gemotiveerd meedoen. Dit vraagt een activiteitenaanbod dat nog niet op wedstrijd sport is gericht. De groep kinderen die zelf voor een vervolgfase kiezen, hebben een innerlijke motivatie waardoor de activiteiten meer sportgericht kunnen zijn. Waar we wel mee rekening hebben gehouden is de begeleider van het project.

De lessenserie is zo gemaakt dat ook de bevoegde groepsleerkracht de lessen kan geven. De eerste keer dat de lessenserie wordt aangeboden binnen een sportstimuleringsproject is het overigens verstandig dat iemand van het vervolgtraject aanwezig is. De sportbonden die de lesmappen uitgeven hopen echter dat de lessenserie zo praktisch en leuk is, dat de leerkracht de lessen later nog eens zal herhalen. De leskaarten zijn zo geschreven en vormgegeven dat ze ook door kinderen zelf bekeken kunnen worden.

Op veel basisscholen zijn kinderen gewend om in kleine groepen te werken en de activiteiten zelfstandig aan de gang te houden. De lessenserie sluit bij deze zelfstandigheid van kinderen aan en past in het onderwijscurriculum van de meeste basisscholen. Belangrijk is dat de lesgever in het vervolgtraject weet wat er in de eerste lessenserie is behandeld. De na-

schoolse oriëntatieserie wordt niet door een groepsleerkracht gegeven. Het kan wel een vakleerkracht zijn die daar extra tijd voor heeft gekregen. Maar meestal is het iemand van de vereniging (soms van de bond), een trainer of een vrijwilliger. Soms is het een stagiair van een hbo- of mbo-opleiding of een medewerker van een welzijnsorganisatie die de naschoolse opvang of brede school verzorgt. In ieder geval zal het iemand zijn met een bepaalde affiniteit met de sport en die de nodige sportieve vaardigheden bezit.

Het verzorgen van deze oriëntatieserie is niet eenvoudig, want de directe binding met de school of een vereniging wordt gemist. Ook is de sociale binding in deze doelgroep minder dan in een klas of in een echte training. Het begeleiden van de oriëntatieserie mag daarom niet onderschat worden en vraagt ook om zeer deskundige leiding.

De trainingsserie vindt meestal plaats in een bestaande trainingsgroep met een deskundige (betaalde) trainer. Voor goede trainers is zo'n trainingsserie niet nodig, zij weten nieuwe leden op een eigen veilige wijze goed op te vangen. Toch is er ook een trainingsserie uitgeschreven om trainers eventueel op nieuwe ideeën te brengen.

VERSCHILLENDE ACCENTEN M.B.T. DE DOELSTELLINGEN

In het artikel 'Leren bewegen en sporten, hoe doe je dat?' elders in dit blad worden drie doelstellingen genoemd die in het binnen- én buitenschoolse aanbod leiden tot een 'meervoudige' bekwaamheid. Hierbij wordt een aantal overeenkomsten verzameld in drie leergebieden:

- het (beter) leren uitvoeren van sport- en bewegingsactiviteiten
- het (beter) leren participeren in een sport- en bewegingsorganisatie
- het (beter) leren waarderen van eigen ambities in sport- en bewegingsactiviteiten.

Hoewel in alle drie de lessenseries deze doelen aandacht krijgen zijn er wel accentverschillen. De binnenschoolse lessenserie accentueert vooral het waarderen van de persoonlijke ambities van een kind. Dat wil zeggen dat in de lessenserie elk kind de kans moet krijgen om zijn eigen bewegingsmogelijkheden (op zijn eigen wijze) verder te ontplooiën. De trainingsserie bij de vereniging legt het accent vooral op het verbeteren van de uitvoeringswijze van de specifieke sportactiviteit. De deelnemers krijgen bijvoorbeeld meer instructie over de tech-

niek van de sport. De naschoolse oriëntatieserie zit tussen onderwijs en sportvereniging in en richt zich vooral op het participeren in een sportgericht samenwerkingsverband. Deze oriëntatieserie sluit bijvoorbeeld meestal af met een klein toernooi tussen de deelnemers.

De kracht van een goed sportkennismakingsproject is dat de overgangen tussen de verschillende series geleidelijk verlopen. Dat wil zeggen dat ook in de binnenschoolse fase al aandacht moet zijn voor technische aspecten van de sport, bijvoorbeeld de valworp bij handbal. Maar ook dat bij de trainingsserie de zwakkere bewegers voldoende positieve succeservaringen meemaken.

VERSCHILLENDE ACTIVITEITEN

Veel oude sportkennismakingslessen zijn samengesteld uit eenvoudige trainingsvormen die op de sportvereniging met bijvoorbeeld tienjarige sporters worden gedaan. Deze eenvoudige trainingsvormen zijn meestal niet geschikt voor de lessenserie, omdat ze voor de meeste bewegers te moeilijk zijn. Voor veel 'echte sporters' is dat weer lastig te begrijpen. Bijvoorbeeld het wegslaan van een badmintonshuttle is voor bepaalde kinderen al een spannend avontuur, terwijl de trainer er vaak van uit gaat dat iedereen dat wel kan. Het heeft daarom veel tijd gekost voordat er geschikte 'sportactiviteiten' voor de lessenserie waren gevonden.

Voor elke sport is daarom eerst gekeken naar de bewegingsactiviteiten die in het *Basisdocument bewegingsonderwijs* staan. In het *Basisdocument* zijn bewegingsactiviteiten geordend in leerlijnen. Deze leerlijnen zorgen voor een verantwoorde bewegingsontwikkeling van alle kinderen.

Trainingsvormen die goed in deze leerlijnen passen, vormen de basis voor de lessenserie. Bijvoorbeeld: het scoren op een korf of basket past goed in de leerlijn 'mikken'.

Een belangrijk verschil tussen de trainingsvorm en de onderwijsvorm is dat in het onderwijs de hoogte en grootte van het mikdoel is aangepast aan de zwakkere bewegers. De korf hangt bij tienjarigen dan op twee meter hoogte en de korf is groter dan bij het echte korfbal. Uitgangspunt bij een lessenserie is dat de activiteit lukt bij vrijwel alle kinderen. Het aanpassen van het materiaal en de afstanden kan er vaak voor zorgen dat het elk kind lukt de activiteit met succes uit te voeren.

Het aanpassen van trainingsvormen aan de uitgangspunten van een leerlijn is van belang om de samenhang tussen alle sportkennismakingsprojecten binnen het onderwijs te garanderen. Bijvoorbeeld bij basketbal en korfbal leren de kinderen beter met een bal te mikken. Maar ook bij volleybal en badminton zijn activiteiten die met mikken te maken hebben. << illustratie volleybalmap , Spel emmerbal >> Door deze sportkennismakingsprojecten leren kinderen niet alleen een sport kennen, maar ze worden ook beter in 'het mikken' zelf. Vanuit het ontwerpen door leerlijnen, ontstaan er ook nieuwe bewegingsactiviteiten, bijvoorbeeld bij basketbal een tikspel waarbij de lopers dribbelend met de bal de tikker leren ontwij-

Korfbalspel	Leerlijn doelspelen
Scoren (zonder verdediger)	Leerlijn mikken
Scoren (met verdediger)	Leerlijn doelspelen
Samenspelen (zonder verdediger)	Leerlijn jongleren
Samenspelen (met verdediger)	Leerlijn doelspelen
Onderscheppen (zonder doel)	Leerlijn doelspelen
Onderscheppen (met doel, 1 verdediger)	Leerlijn doelspelen
Onderscheppen (met doel en meer verdedigers)	Leerlijn doelspelen

Een vergelijking tussen trainingsitems van korfbal en het Basisdocument

ken. In de lessenserie is gezocht naar goede bewegingsonderwijsleersituaties met een duidelijk sportaccent, zodat de kinderen wel een verwijzing ervaren naar de echte sport.

Binnen de naschoolse oriëntatieserie wordt gezocht naar meer sportspecifieke activiteiten. Bijvoorbeeld bij basketbal wordt dan de lay-up aangeboden. Door de kleinere groep is het voor de begeleider makkelijker om een moeilijke activiteit aan te bieden. Toch moet goed worden bekeken of alle kinderen deze leerstap al hebben gemaakt in de eerste drie lessen. De kinderen hebben bij judo al wel veel met elkaar gestoeid, maar in drie lessen van 45 minuten in een groep van 30 kinderen zijn de leerresultaten nog niet zo groot. Daarom zullen in de oriëntatieserie ook de sportspecifieke activiteiten eerst op een zeer eenvoudige wijze aangeboden moeten worden, zodat elk kind met succes mee kan doen.

Het verschil zit niet zozeer in de moeilijkheidsgraad van de oefening, maar vooral in de aanbestedingswijze en de organisatievorm. De deelnemer krijgt zo een perspectief hoe de oefening in de sport uiteindelijk uitgevoerd 'moet' worden. In de oriëntatieserie zijn drie lessen beschikbaar om beter te worden. De oriëntatieserie sluit meestal af met een toernooivorm waarbij de kinderen een 'eindspel' spelen. De vraag is of dit 'eindspel' hetzelfde spel moet zijn als op de vereniging. Omdat niet alle kinderen daarna doorgaan naar de trainingsserie, is het nog niet echt nodig dat ze hier al kennismaken met de

Emmervolleybal

FOTO: UIT DE KENNISMAKINGSMAP

jeugdwedstrijdsport. Voor deze kinderen is het boeiender wanneer een spel wordt gespeeld dat beter past bij hun bewegingsmogelijkheden. Bijvoorbeeld korfbal: vier aanvallers tegen drie verdedigers, waarbij de aanvallers op twee vergrote korven mogen scoren.

Voor de oriëntatieserie zouden aparte basisschoolsportspelen ontwikkeld kunnen worden, die ook voor minder getalenteerde kinderen speelbaar zijn. Volleybal heeft hier het goede voorbeeld voor gegeven met het ontwikkelen van circulatie-volleybal.

De stap naar de echte sport kan het beste gemaakt worden tijdens de trainingsserie. In drie trainingen worden de kinderen voorbereid op het deelnemen aan een echte wedstrijd. De keuze van activiteiten voor deze serie wordt mede bepaald door de beoogde doelgroep. Vaak stromen de kinderen in bij een bepaalde trainingsgroep en moeten zich aanpassen aan de groepstraining. Beter is het wanneer voor drie trainingen een aparte groep wordt samengesteld met allemaal nieuwe leden. Dan kan het trainingsaanbod helemaal worden afgestemd op deze groep. De verwachting is dan dat de kinderen zo gegrepen worden door de actie in de sport, de sfeer van de vereniging en de hulp van de trainer dat de kinderen zich willen binden aan de club.

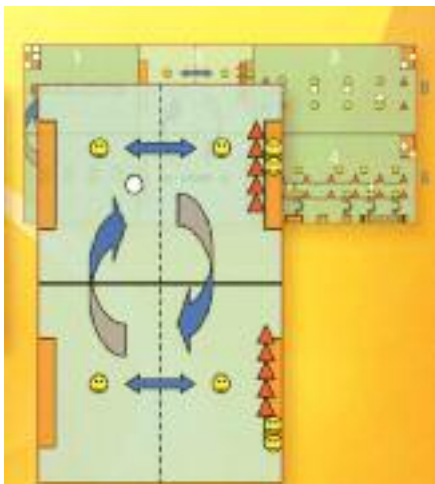
VERSCHILLENDE WERKVORMEN

In de lessenserie wordt aangesloten bij de werkwijze die gebruikelijk is bij bewegingsonderwijs. Er wordt gewerkt in kleinere groepen. In de gymzaal zijn verschillende activiteiten uitgezet en elk groepje doet 10 minuten een bepaalde activiteit. Tijdens de les wordt twee of drie keer doorgedraaid. De volgende les worden de activiteiten weer herhaald.

Basketbal is meegegaan met deze opzet. Er zijn vijf leskaarten voor de lessenserie uitgewerkt. Deze vijf activiteiten worden in de drie lessen herhaald. Een van de vijf basketbal leskaarten bestaat weer uit zes 'truc'kaarten. Het groepje van zes kinderen mag bij de activiteit 'trucjes' zelf kiezen uit deze verschillende truckaarten. Eigenlijk mogen de kinderen bij dit onderdeel eventjes 'vrij werken', omdat ze zelf mogen kiezen welke truckaart ze gaan uitproberen. Andere bonden hebben voor drie activiteiten gekozen, maar hebben zo'n activiteit dan verdubbeld, zodat er toch zes groepjes aan de gang zijn.

Het grote voordeel van deze werkwijze is dat kinderen veel beurten krijgen en dat ze zelf verantwoordelijk zijn voor 'fair play'. Een ervaren leerkracht die de kinderen goed kent heeft geen moeite om overzicht te houden over deze activiteiten. Voor een 'onbekende' trainer is het veel lastiger om dan overzicht te houden. Wanneer de trainer en leerkracht samen lesgeven ontstaat er een efficiënte samenwerking. Ook in de naschoolse oriëntatielessen wordt in groepjes gewerkt. Soms in twee of drie groepen, maar het aantal deelnemende kinderen is meestal kleiner. Bij de uitwerking is uitgegaan van zestien kinderen.

De trainingsserie bij de vereniging is soms nog klassikaal, omdat de meeste trainers dat zo gewend zijn. Toch is het streven dat ook binnen de vereniging meer in groepjes gewerkt gaat worden.

Sitiatieschets

De toegepaste werkvorm daar is afhankelijk van de mogelijkheden van de begeleider. Wanneer deze een bepaalde werkvorm niet ziet zitten dan is de kans op een geslaagd project klein. In de korfbalmap zijn verschillende werkwijzen uitgewerkt, waaruit de trainer een keuze kan maken geven.

OVEREENKOMSTIGE BESCHRIJVINGSWIJZE

Hierboven zijn enkele accentverschillen tussen de drie series belicht. Maar er is uiteraard vooral gewerkt aan overeenkomsten. Die zijn behalve in de doelstellingen vooral te vinden in de doorgaande leerlijnen. Mikken is bij handbal uiteraard een belangrijke leerlijn, die in alle drie de lessenseries terugkomt. En het rijden van een 'cross' parcours komt in alle lessenseries van de wielersport terug. De overeenkomsten komen ook in het beschrijvingskader naar voren. De drie series lessen zijn hetzelfde opgebouwd. Op het eerste blad wordt zeer uitvoerig het arrangement beschreven, meestal geïllustreerd met een tekening of foto. Daarna volgt de activiteitsomschrijving (opdracht) en ten slotte de regels die er voor zorgen dat de kinderen zelfstandig kunnen werken. De activiteit is zo gekozen dat kinderen er onmiddellijk succesvol mee aan de slag kunnen. Maar na de eerste aanbieding, volgt uiteraard het vakmanschap van de leerkracht en de trainer. Deze moet het startaanbod op maat maken voor de kinderen. Welke aanpassingen noodzakelijk zijn kan pas in de concrete praktijk blijken. Op de achterkant van de leskaart staan suggesties voor aanpassingen.

Onder het kopje 'Loopt het?' staan tips voor organisatorische aanpassingen. Onder het kopje 'Lukt het?' staan tips voor methodische aanpassingen om kinderen op maat leerhulp te bieden. Onder het kopje 'Leeft het?' staan tips voor belevingsaanpassingen voor als de kinderen een nieuwe stimulans nodig hebben. Deze driedeling wordt meer gehanteerd binnen het bewegingsonderwijs (Van Berkel e.a. 2005) en kan worden doorgetrokken naar het buitenschoolse sportkennismakingsaanbod. De verwantschap tussen de verschillende series komt door deze praktische uitwerking van de tipkaarten in handen van de begeleider zelf. Het aanbod is weliswaar voorgeschreven, maar de specifieke keuzes van de begeleider kunnen er voor zorgen dat de kinderen het als een eenheid zullen ervaren.

Bijvoorbeeld de didactische tips voor de goede bewegers verwijzen al naar activiteiten die in de volgende lessenserie aan de orde komen. Zo kan er door de begeleider een gedifferentieerd aanbod gecreëerd worden, waardoor de verschillen tussen de binnenschoolse lessenserie, de naschoolse oriëntatieserie en drie trainingslessen bij de club op den duur mogelijk verdwijnen. Daarmee kunnen de sportoriëntatielessen een goede brug slaan tussen het (bewegings)onderwijs en de jeugdsport.

In het praktijkattractie vindt u een uitgewerkt voorbeeld van de onlangs verschenen lessenmap softbal.

LITERATUUR

Binnenschools en buitenschools leren, discussienota, C. Mooij, C. Hazelebach, E. Luijpers e.a. (2006), SLO, NOC*NSF, KVLO, NISB. www.slo.nl

Wat maakt sport en bewegingsonderwijs leuk, Paul de Knop (LO 13 1998)

Aan bewegingsonderwijs georiënteerde sport voor jonge beginners, H. v.d. Palen (LO 4 1998)

Leren bewegen en sporten in het basisonderwijs, C. Mooij en C. Hazelebach (LO maart 2003)

Perspectieven op bewegen, (2005), M. v.Berkel e.a., uitgave 't Web

Overzicht van verschenen sportkennismakingsmappen: SLO in samenwerking met sportbonden en NOC*NSF

- *Kennismaken met korfbal*, incl. cd-rom; auteurs: K. Vlietstra, R. Lof, C. Hazelebach, C. Mooij, 2004; www.knkv.nl
- *Kennismaken met handbal*, incl. cd-rom; auteurs: H. Groener, C. Hazelebach, G. Houdijk, C. Mooij, N. de Wit, 2005; www.nhv.nl
- *Kennismaken met basketbal*, incl. cd-rom; auteurs: M. Gaddellaa, C. Hazelebach, C. Mooij, 2006; www.basketball.nl
- *Kennismaken met judo*, incl. cd-rom; auteurs: B. van den Broek, C. Hazelebach, F. Rikkink, Y. Lotens, C. Mooij, 2007; www.jbn.nl
- *Kennismaken met fietssport*, incl. dvd; auteurs: M. Honig, J. de Doelder, C. Hazelebach, N. Voogt, C. Mooij, 2007; www.knwu.nl
- *Kennismaken met badminton*, incl. dvd; auteurs: P. Rip, M. van Tubergen Lotgering, C. Hazelebach, C. Mooij, 2007; www.badminton.nl
- *Kennismaken met klisport*, incl. cd-rom; auteurs: F. Melskens, D. Eisenga, J. Houben, C. Hazelebach, C. Mooij e.a., 2007; www.knbv.nl
- *Kennismaken met volleybal*, incl. dvd; auteurs: W. Nijland, F. Kramer, C. Hazelebach, C. Mooij, 2008; www.volleybal.nl
- *Kennismaken met honkbal en softbal*, Incl. dvd; auteurs: J. Postma, C. Hazelebach, C. Mooij, 2008; www.knbsb.nl

In 2008 verschijnen nog lesmappen met sportkennismakingslessen over hockey en de Frisbeesport.

Correspondentie: C.Mooij@slo.nl

OVER DOELEN EN INHOUD

In deze rubriek mag u commentaar geven op zaken die dat in uw ogen verdienen. Met de inhoud hoeft de redactie het niet eens te zijn. In dit schrijven reageert Jaap Bakker op het verhaal van Maarten Massink in *Lichamelijke Opvoeding 2* van dit jaar.

Collega Maarten Massink is geschrokken van het persbericht over ons vak dat verscheen naar aanleiding van het boek *Naar beter Bewegingsonderwijs* van het Mulierinstituut.

De kop van het persbericht luidde aldus: 'Bewegingsonderwijs staat er goed voor, maar zet kinderen onvoldoende aan tot bewegen.' Deze kop wordt vervolgens als volgt toegelicht: 'De leraren, leerlingen en vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties zijn het er over eens: lichamelijke opvoeding is een belangrijk vak op school en de verzorging daarvan is heel behoorlijk, maar het zet de leerlingen onvoldoende aan tot beweging buiten schooltijd. Toch is dat een van de belangrijkste doelstellingen van de lessen lichamelijke opvoeding.'

Naar aanleiding van deze tekst vraagt Maarten zich in een uitgebreid artikel getiteld *Heeft bewegingsonderwijs nog wel effect?* (LO 2, 2008) af of aanzetten tot bewegen na en buiten school wel de belangrijkste doelstelling van ons vak zou moeten zijn en stelt voor het accent van onze vakdoelstellingen te verleggen naar de algemene schooldoelstellingen: ons vak kan een waardevolle en unieke bijdrage leveren aan het schoolklimaat.

Ook vraagt hij zich af of leerlingen bij de vraag van het Mulierinstituut of ze door de lessen LO meer zijn gaan bewegen alleen maar gedacht zouden kunnen hebben aan de deelname aan de 'enge' (Maarten: in welke betekenis wordt hier het woord eng gehanteerd?) sportcultuur.

Hij doet de volgende oproep: 'Laten we stoppen het succes van het vak alleen af te meten aan de concrete deelname van leerlingen aan de bewegingscultuur in engere zin.'

Hij adstrueert zijn betoog met een voorbeeld van het boksen. Daarin geeft hij aan op welke wijze we het boksen in de LO aanbieden aan leerlingen: niet als vechtsport maar als een trefspel. Met de uitwerking van dit voorbeeld laat Maarten wat mij betreft duidelijk zien een raspedagoog te zijn, waar ik mijn (klein)kinderen zo aan zou toevertrouwen.

Hij besluit het artikel met de vraag wat andere collega's vinden van de kritisch kanttekening die in het persbericht over ons vak wordt gemaakt. Hij formuleert die vraag in modern SLO-jargon: ik ben nieuwsgierig naar de *beleving* van andere docenten bewegingsonderwijs bij het lezen van dit persbericht.

Waarde collega Maarten, ik ben zo vrij op je oproep te reageren en mijn beleving met je te delen, maar ontkom er dan niet

aan ook te reageren op de door jou ingenomen standpunten.

Ik ben het direct met je eens dat leren deelnemen aan en introduceren in de bewegingscultuur niet de enige doelstelling van LO is. Maar, dat lees ik ook niet uit het bericht. Er staat dat het een van de belangrijkste doelstellingen is. Bovendien staat er dat de verzorging van het vak zeer behoorlijk is. Kennelijk worden een aantal andere onderwijsdoelstellingen wel behaald.

Ik schrik dus iets minder dan jij van een dergelijk bericht.

Wel schrik ik van je pleidooi om, naar aanleiding van de kritische kanttekening dat LO er onvoldoende in slaagt om kinderen aan te zetten tot meer bewegen, de doelstellingen van LO voortaan vooral te laten verwijzen naar de schooldoelstellingen.

Ten eerste vind ik het een weinig constructieve manier van omgaan met de feedback die we door middel van onderzoek hebben verkregen op het resultaat van een door ons zelf geformuleerde belangrijke ambitie van ons vak. Het is overigens een strategie die ik eerder in ons vak heb zien toepassen: Toen in een PPON-onderzoek uitgevoerd door het CITO werd vastgesteld dat het wat betreft de ontwikkeling van de motoriek van leerlingen in het PO niet veel uitmaakte of leerlingen van een vakleerkracht dan wel van een groepsleerkracht les hadden gehad, was de reactie van de vakwereld dat andere doelstellingen ook veel essentiëler zouden zijn. Hoe goed of sportief kunnen we als vakwereld eigenlijk omgaan met kritiek en vooral: wat willen we er eigenlijk van leren?

Ten tweede vraag ik me af in hoeverre we als vak er in zullen slagen om de ambitie *een positieve en unieke bijdrage te leveren aan het schoolklimaat* landelijk gezien waar te maken. Ik ken vaksecties die daar volgens schoolleidingen in slagen. Ik ken helaas nog meer geluiden van schoolleidingen, die vinden dat vaksecties en leraren LO nogal geïsoleerd van de school opereren. Wisselen we bij een tegenvallend resultaat dan weer een dergelijke doelstelling in?

Ten derde vind ik je voorstel een stap terug in de tijd. Tot diep in de twintigste eeuw is LO vooral een vormingsvak geweest, dat niets moest hebben van de 'enge sportcultuur'. Lichamelijke opvoeding en sport waren per definitie twee gescheiden werelden. Persoonlijk heb ik dat altijd 'beleefd' als een merkwaardig fenomeen: als LO-er was ik op school bezig kinderen

kwalitatief op eigen niveau goed te laten bewegen in een pedagogisch kader. Op de sportverenigingen ging ik als LO-er op eenzelfde wijze met jeugd aan de slag.

Mannen als Crum, Faber en Stegeman hebben tenslotte de baan gebroken naar een meer maatschappelijk georiënteerde lichamelijke opvoeding. Het gaat in onderwijs niet alleen om vorming en ontplooiing van de mogelijkheden van kinderen. Non Scholae sed Vitae discimus. (Laten we niet voor de school maar voor het leven onderwijzen.) Hadden de Romeinen al in de gaten. Zo dient de LO niet *in zichzelf* te introduceren maar ook voor te bereiden op en te verwijzen naar de bewegingscultuur, inclusief de 'enge sportcultuur' buiten de schoolmuren. Inclusief ook het maatschappelijk debat over de betekenis van bewegen voor de gezondheid van mensen en kinderen. Ook daar meen ik in de LO een neiging te bespeuren om zich daar van afzijdig te houden onder het mom dat we daar niet voor zijn! Ik vraag me af welk vak op school zich daar dan wel mee bezig zou moeten houden.

Overigens is het niet een kwestie van kiezen tussen enerzijds de doelstellingen ontplooiën en vormen en anderzijds de op toerusting georiënteerde doelstellingen in onderwijs. Het is meer een kwestie van balanceren tussen beide gegevens. Sterker nog het zijn twee kanten van eenzelfde onderwijsmedaille; we ontplooiën de mogelijkheden van kinderen om ze toe en en uit te rusten voor een bewegingsleven buiten de schoolmuren.

Door de deelname mogelijkheden van kinderen aan bewegingssituaties te vergroten geven we hen gereedschappen in handen om in de bewegingscultuur aan de slag te gaan.

Wel is het dan nodig dat de in het onderwijs gekozen bewegingssituaties zoveel mogelijk verwijzen naar levensechte bewegingsculturele activiteiten. Dat is dus ook inclusief de sportcultuur.

Bewegingscultuur

FOTO: ANITA RIEMERSMA

Laten we dus:

- echte sport- en spelactiviteiten uit de bewegingscultuur de school binnen halen en daar zo onderwijs van maken dat elke leerling merkt dat hij daar wat beter mee uit de voeten kan en op basis van die succeservaringen bewegen ook buiten de schoolmuren als een aantrekkelijke uitdaging zal gaan zien
- op zoek gaan naar kernactiviteiten die leerlingen zullen herkennen als echte sport. We hoeven ons dan ook geen zorgen te maken of leerlingen de vraag of ze als gevolg van de lessen LO meer zijn gaan bewegen goed hebben geïnterpreteerd
- de 'enge' sportwereld bekendmaken met onze voor de jeugdsport succesvolle onderwijspraktijken. De wijze van introduceren in het boksen is daarvan een mooi voorbeeld
- zorgen dat onze basisdocumenten gevuld zijn met zulke goede kernactiviteiten inclusief op- en uitbouw mogelijkheden dat ze ook gebruikt kunnen worden voor de jeugdsport.

Dat alles moet mogelijk zijn. Veel LO-ers zijn immers afkomstig uit de sport en hebben daar een grote ervaringsdeskundigheid in een tak van sport opgedaan. Samen met de gedegen pedagogisch didactische scholing op de ALO's zijn zij bij uitstek degenen die sportactiviteiten kunnen vertalen naar school en omgekeerd het pedagogisch didactische naar de jeugdsport.

Maarten,

Ik heb de kop van en de inhoud van het door jou gewraakte krantenartikel dus wat anders beleefd. Ik realiseer me dat we nog maar net begonnen zijn om ons vak een meer maatschappelijke oriëntatie te geven. Het is dus helemaal niet zo gek als we daar op dit moment nog onvoldoende in slagen. Ik wil er voor pleiten de blik naar de bewegingscultuur open te houden

en ons niet terug te trekken binnen de veilige schoolmuren.

Het vak staat er goed voor als vormingsvak, we schieten nog te kort in onze maatschappelijke oriëntatie. Laten we proberen die kant te versterken. Daar hoort een uitsluiten van de 'enge' bewegingscultuur wat mij betreft niet bij.

*Vriendelijke groet,
Jaap Bakker
Oud-docent turnen en
didactiek Halo.*

REACTIE VAN MAARTEN MASSINK

Als eerste wil ik Jaap Bakker bedanken voor het feit dat hij heeft willen reageren op mijn oproep in het artikel 'Heeft bewegingsonderwijs nog wel effect?' We hopen in dit blad vaker ruimte te geven aan meningen en discussies die met het wezen van het vak te maken hebben. Zijn reactie levert daartoe een bijdrage.

Laat er geen misverstand over bestaan. Ik vind het weldegelijk belangrijk dat leerlingen ook door bewegingsonderwijs meer gaan sporten en bewegen, ook na schooltijd. Aansluiting zoeken bij clubs en vereniging maakt daar een onderdeel van uit. Daarover verschillen Jaap en ik niet van mening. Wat ik wel doe in het artikel is aandacht vragen voor de volgende zaken.

- Het 'beter leren deelnemen aan de bewegingscultuur' is niet het enige aspect waarop ik afgerekend wil worden. Zeker niet op deze wijze. Hoe verhoudt zich dit belang tot het belang van de bijdrage aan de ontwikkeling van het kind (algemene schooldoelstellingen)?
- Als het gaat om het 'beter bekwaam maken voor deelnemen aan de bewegingscultuur', moet je dat dan niet deze bekwaamheden onderzoeken? Dat doe je niet door alleen te vragen naar de daadwerkelijke deelname.
- Is de bewegingscultuur wel 'breed' genoeg aan de leerlingen uitgelegd? Vatten kinderen hun spel na schooltijd met elkaar op pleintje, veldjes, thuis en in de natuur ook op als sport en bewegen na schooltijd of denken zij aan sport of club of vereniging. In de vraagstelling is daar geen toelichting op.

Het is niet zo, zoals Jaap stelt, dat ik het accent wil verleggen, waarbij LO slechts 'een bijdrage levert aan het schoolklimaat'. Als ik dat wel zou doen zou ik het vak reduceren tot een vak dat slechts ter ondersteuning dient voor het instituut 'school'. Goed bewegingsonderwijs heeft effect op de leerling, de klas en de school. Daarbij kan er wel een effect zijn op het schoolklimaat maar dat is niet waar het hoofdaccent ligt. Het gaat om effecten op de ontwikkeling van de leerling, waarbij gemikt wordt op algemene schooldoelstellingen en het beter bekwaam maken voor deelname aan de bewegingscultuur. Deze sluiten elkaar niet uit maar vullen elkaar aan. Het is geen of, of maar en, en. Dus pedagoog met een sportief perspectief. In school in die volgorde graag.

Nu gaat het erom hoe je 'beter bekwaam maken voor deelname aan de bewegingscultuur' uitlegt en meetbaar maakt. De bewegingscultuur wil ik juist in navolging van Crum, Faber en Stegeman uitleggen in de brede zin van het woord. Ik onderschrijf juist hun maatschappelijke oriëntatie waarbij de bewegingscultuur zich ook afspeelt buiten de club en vereniging. Het kind dat gaat/leert spelen op straat, pleintjes en veldjes en daarbij zijn eigen spelsituaties heeft leren maken door bewegingsonderwijs is daar een goed voorbeeld van. Dat mag natuurlijk ook bij clubs en verenigingen maar daar hoeft het zich niet toe beperken. Ik vraag mij af of dat in het onderzoek wel voldoende is belicht (toegelicht) in de vraagstelling aan de leerlingen.

Dus Jaap het klopt, LO dient voor te bereiden op het (sportieve) leven. Dat speelt zich soms af binnen, maar vaker ook buiten clubs en verenigingen. Daar waar leerlingen geleerd hebben hun eigen invulling te geven. Dit leven speelt zich ook af buiten het domein 'bewegen en sport'.

Daarbij geef ik aan dat de bijdrage door ons vak aan de algemene schooldoelstellingen zeer wezenlijk is en meer kansen biedt dan andere vakken. Dat laatste is moeilijk te bewijzen en te onderzoeken. Daarmee is het niet minder ervaarbaar en waarheid voor vele LO-docenten. Het is jammer dat effecten in die zin onderbelicht blijven en ik vraag daar juist meer waardering voor. Het kenmerk van onderzoek doen, is dat het alleen waarheden accepteert die bewijsbaar zijn. Maar er zijn meer waarheden dan er bewezen kunnen worden. Niet alles wat waar is, is bewijsbaar (bewezen door Gödel, belangrijke wiskundige uit de vorige eeuw). En nu kom ik weer bij de beleving Jaap. In de beleving van heel veel docenten LO, doen zij heel belangrijk werk als pedagoog. Het is jammer als het effect van al hun inspanningen ondersneeuwt doordat de pers het accent legt op een twijfelachtig meetaspect. Daar moeten wij de pers geen aanleiding en gelegenheid voor geven. Een docent Nederlands wordt ook niet afgerekend op het aantal leerlingen dat lid is geworden van een bibliotheek. Wij moeten de pers anders over ons vak informeren.

Maarten Massink

IS ELKE SECTIE DAN EEN LERENDE SECTIE? (1)

Enige tijd geleden heeft Kees Faber op een studiedag de aanwezigen een spiegel voorgehouden. We gaan in een serie korte artikelen de inhoud van deze workshop aan u presenteren. Deze sluit aan bij het streven naar professionalisering van de vaksectie en de wijze waarop u die ter hand kunt nemen. Faber doet zijn verhaal aan de hand van vier stellingen. Ieder artikel zal één van de stellingen en de toelichting bevatten. In dit inleidende artikel de introductie van de schrijver.

Door: Kees Faber

U had hier beter niet kunnen zitten, tenminste als u gekomen bent om iets te leren voor uw werk. U had dan beter deze dag met uw sectieleden kunnen gebruiken om elkaar te vertellen, te laten zien wat u aan het doen bent in uw lessen, waarom u dat zo doet en goed te luisteren en te kijken naar uw collega's. En dan even stilstaan, niet oordelen, maar verbazen, nieuws-

gierig zijn en op ideeën komen, nieuwe dingen proberen, anderen ondersteunen.

Dan leert u intensief, van ervaringen, dan bent u bezig met professionele ontwikkeling. Ik heb mijn twijfels over de waarde van verhalen, zoals mijn verhaal op dit moment. Je leert vooral als je zelf actief bent, door te vertellen, door te doen en vooral ook door uit te leggen aan anderen. Ik leer vandaag waarschijnlijk het meest van ons allemaal.

Onderlinge instructie

FOTO: HANS DIJKHOFF

Deze introductie doet misschien wat vreemd aan, maar raakt wel de kern van mijn boodschap. Een boodschap die te maken heeft met het leren van leraren.

Als onderwijsadviseur verbaas ik me er vaak over dat we instellingen hebben opgericht om kinderen/jongeren te laten leren (scholen), terwijl er leraren in die scholen zijn die hun werk kunnen doen op de automatische piloot, met de deuren dicht en zonder te communiceren met hun collega's. Situaties die voor mij aangeven dat deze leraren niet erg aan het leren zijn. Natuurlijk, er wordt altijd geleerd, in elke situatie; je kunt niet niet leren. Maar ik bedoel het meer bewust bezig zijn met je werk beter te doen, te vernieuwen, te ontwikkelen.

Wat we verwachten van leerlingen, dat ze actief, communicatief en zo mogelijk zelfsturend leren, daar voldoen we vaak zelf niet aan.

Het gekke is tegelijkertijd dat er in de scholen heel veel kennis aanwezig is, het is m.a.w. een hele rijke leeromgeving, niet alleen voor leerlingen, maar ook voor leraren. Ik heb het dan niet alleen over alle boeken, websites, cd-roms e.d., maar vooral ook over de kennis die in mensen zit: ervaringskennis. De leraren, de leerlingen, ouders, het management, maar ook mensen in de omgeving van de school (de wijk) bezitten gigantisch veel kennis over onderwijs en leren. Iedereen die betrokken is, is ook deskundig en vaak uit verschillende invalshoeken. Dat kan heel verfrissend zijn. Maar deze rijkdom wordt doorgaans maar beperkt ontsloten; de leeromgeving is wel rijk, maar niet krachtig.

Hoe komt het, dat die rijkdom niet ontsloten wordt? Ik weet het niet precies, maar kan u wel vertellen wat ik vaak zie en hoor in scholen:

- leraren hebben of nemen geen tijd om bij elkaar te kijken en met elkaar echt over hun vak te praten; druk, druk, druk...
- als er al gesproken wordt dan is het vaak een gesprek dat niet op leren is gericht (sociaal, of laten zien hoe goed je bent)
- gesprekken met leraren van andere vakken zijn er niet of verlopen moeizaam 'omdat de vakken niet vergelijkbaar zijn; dat gaat bij ons heel anders'
- het management van scholen stimuleert het leren van leraren lang niet altijd (bijv. geen randvoorwaarden)
- 'leerlingen komen om te leren, die kunnen mij niets leren' heb ik ook wel eens gehoord van een leraar.

Zo kan ik nog wel even doorgaan over de ouders, vervolgonderwijs, aanleverend onderwijs, de wijk waar veel kennis aanwezig is, die niet of nauwelijks benut wordt.

Mijn opvatting is dat een goede school een lerende school is: dat wil zeggen dat niet alleen de leerlingen leren, maar ook de leraren, het management, ook van elkaar: een school is als het ware een netwerk van lerende relaties. Ik noem het een leer-school.

U vraagt zich misschien af, waarom is dat nu weer nodig? Waarom een leer-school? Het antwoord is simpel. Het is nodig

om als school in te kunnen spelen op de dynamiek, de veranderingen in onze samenleving, tot uiting komend in de kenmerken van leerlingen, het overheidsbeleid (nationaal, lokaal), de producten van uitgevers, de publiciteit, de toetsen en examinering, de werkomstandigheden op school, het bestuur enz. Er is altijd wel ergens iets aan de hand waar je als school iets mee moet. Nu de basisvorming, pardon, de vernieuwde onderbouw weer. Om effectief met die dynamiek om te gaan is een lerende attitude noodzakelijk. Wat nu adequaat leraren-gedrag is, is dat straks misschien niet meer.

Ik ga mijn standpunt over een leer-school verhelderen in de vorm van een vierluik: vier stellingen die ik aan de hand van eigen ervaringen, opvattingen en literatuur toelicht.

Je kunt alleen jezelf wat leren.

Werken is leren.

Leren is communiceren.

Op weg naar een leer-school.

In de volgende artikelen worden de stellingen uitgewerkt.

Wordt vervolgd

c.j.faber@pl.hanze.nl

ADVERTENTIE

SAMEN HEBBEN WE
DE MOGELIJKHEID
OM SCHOLIEREN EEN
GEZONDERE LEVEN-
STIJL TE BIEDEN.

Bij steeds meer scholen voor middelbaar onderwijs wordt fitness geïntroduceerd binnen het vak LO. Leerlingen kunnen zo kennis maken met kracht- en cardiotraining en worden zich meer bewust van het belang van bewegen en het effect daarvan op de gezondheid.

Life Fitness introduceerde onlangs de Circuit Series die ideaal is voor gebruik op scholen. Compacte krachttrainingstoestellen voorzien van een uniek weerstandsmechanisme. Deze elastische weerstand biedt een lage startweerstand met kleine gewichtstoenames. Circuit Series bestaat uit 10 toestellen, eenvoudig in gebruik en bijzonder geschikt voor tieners.

Life Fitness

t 0180 64 66 66 e marketing.benelux@lifefitness.com

LifeFitness
lifefitness.com

KLIMONDERWIJS OP SCHOOL

Klimmen mag zich in een steeds grotere belangstelling verheugen binnen het Nederlandse onderwijs. Omdat klimmen zo'n aantrekkelijke en uitdagende activiteit is voor leerlingen in het voortgezet onderwijs, is het ook opgenomen in het Basisdocument VO waardoor het logisch is in het kader van het curriculum klimactiviteiten aan te bieden. Verder slaan de ontwikkelingen van aansluitende leerlijnen mooie bruggen tussen onderwijs en sport. Door: Bert Boetes

Om als docent met leerlingen verantwoord, veilig, attractief en gevarieerd te kunnen klimmen is een gedegen opleiding noodzakelijk. Tot nu toe bieden de ALO's verschillende programma's aan de studenten en bestaat er een gevarieerd aanbod van bij- en nascholingsprogramma's die qua omvang en inhoud van elkaar verschillen. Ze worden door diverse aanbieders georganiseerd: ALO's, particuliere instituten, klimwandelveranciers, NKBV, afdelingen KVLO, klimhallen.

De KVLO heeft als vertegenwoordiger van docenten LO het initiatief genomen om een en ander te stroomlijnen en heeft in de Nederlandse Klim- en Bergsport Vereniging en de ALO's natuurlijke partners gevonden om opleidingstrajecten te ontwerpen die recht doen aan bovengeformuleerde doelstellingen.

GERICHT OP ONDERWIJS

Uitgangspunt was dat de opleidingen specifiek gericht moesten zijn op de onderwijs-situatie en dat ze bovendien vergelijkbaar zouden zijn met de opleidingen binnen de NKBV. Gekozen is voor een tweetal opleidingen: een basisopleiding SportKlimBegeleider Onderwijs (verder te noemen SKB-O) en een voortgezette opleiding SportKlimInstructeur Indoor Toprope Onderwijs (SKI-IT-O). In het initiële programma van de opleiding tot leraar lichamelijke opvoeding zitten natuurlijk allerlei elementen die ook voorkomen in het opleidingsprogramma voor een Kliminstructeur zoals die door de NKBV is ontwikkeld. Dit betekent dat wanneer je een opleiding ontwerpt om leraren LO toe te rusten voor het geven van kliminstructie deze elementen achterwege kunnen blijven, dan wel op een andere manier

(contextgebonden) aan de orde worden gesteld. Anders dan in de opleidingsprogramma's van de NKBV zal juist de context van de school zorgen voor een extra dimensie en zullen speciale activiteiten gericht op variatie en aantrekkelijkheid onderdeel uitmaken van dit opleidingsprogramma. Omgekeerd zal het programma door de context van de school/de opleiding ook extra elementen/andere uitgangspunten moeten bevatten die geen onderdeel vormen van het NKBV opleidingsprogramma.

Uitgangspunt vormt het beroepsprofiel van de leraar LO zoals dat door de KVLO is opgesteld in 2004 en dat ook als uitgangspunt dient voor de lerarenopleiding aan de verschillende ALO's.

TRAJECTEN

De opleidingstrajecten kunnen worden aangeboden binnen het initiële opleidingstraject van de ALO's, de SKB-O in het verplichte curriculum, de SKI-O in de vorm van keuzemodules. Ook zijn de opleidingen geschikt als bij- en nascholing van docenten LO die al in de praktijk werkzaam zijn.

In alle gevallen leiden de opleidingen tot een certificaat op grond waarvan men kan aantonen op een veilige en aantrekkelijke manier instructie te kunnen geven in klimactiviteiten binnen de setting van het onderwijs en deze adequaat te kunnen begeleiden.

Op basis van de opleiding zal een licentie worden verstrekt om klimactiviteiten te kunnen verzorgen. Via dit licentiesysteem zal de kennis en vaardigheid op peil gehouden dienen te worden middels een puntensysteem.

De basisopleiding (SKB-O) heeft een zodanig niveau dat men leerlingen in de schoolsituatie op een veilige manier kan introduceren in het sportklimmen. Daarnaast is de meerwaarde van deze opleiding dat er een verdieping kan worden verzorgd, gericht op gevarieerd en attractief klimonderwijs, met andere didactische werkvormen dan instrueren. Tevens moet een klimwand en het benodigde materiaal kunnen worden beheerd en ingericht ter ondersteuning van de klimlessen.

Voor de NKBV heeft deze opleiding de status van SportKlimBegeleider Indoor Toprope, waarmee betrokkenen ook in de klimwereld terecht kunnen.

FOTO: ANITA RIEMERSMA

Even krijten

Door een aanvullend traject te volgen in de vorm van een stage, een module voorklimmen en een Proeve van Bekwaamheid kan de bekwaamheid verder worden uitgebreid tot SportKlimInstructeur Onderwijs.

Docenten LO die beide opleidingstrajecten hebben gevolgd en de Proeve van bekwaamheid met goed gevolg hebben afgelegd mogen hun leerlingen opleiden tot het Klimvaardigheidsbewijs (KVB) Indoor Toprope, zoals dat door de NKBV wordt verleend.

Het certificaat van de voortgezette opleiding geeft de status van SportKlimInstructeur Indoor Toprope van de NKBV, wanneer de toetsing onder auspiciën van de NKBV heeft plaatsgevonden. Leraren die beschikken over dit certificaat kunnen vervolgens bij de NKBV voor de door hen opgeleide leerlingen de KlimVaardigheidsBewijzen aanvragen en aan de deelnemers uitreiken. Op grond van dit vaardigheidsbewijs mogen mensen zelfstandig klimmen in een klimhal.

STANDAARD ALS UITGANGSPUNT

Het bevoegd gezag van een school kan bepalen wie in de school klimactiviteiten in het kader van de lessen LO mag verzorgen. De klimopleidingen hebben dan ook niet de status

van een bevoegdheid. Aangezien de KVLO, NKBV en ALO's de opleidingen als standaard beschouwen, zal ingeval van ongelukken die zich eventueel voordoen bij klimmen in de schoolsituatie, deze standaard als uitgangspunt dienen om te beoordelen of recht is gedaan aan het zorgvuldigheidsbeginsel. Voldoen aan minimale opleidingseisen is een aspect van zorgvuldig handelen. Om docenten LO die op dit moment klimonderwijs op hun school verzorgen de kans te geven ook te voldoen aan de nieuwe standaard worden met ingang van het schooljaar 2008-2009 bij-/nascholingen aangeboden via de programma's van de ALO's en opleidingen die onder auspiciën van de ALO's plaatsvinden. De omvang van deze scholingen is afhankelijk van de al aanwezige competenties bij de deelnemer: ervaring in klimmen en geven van klimonderwijs, gevolgde cursussen. De scholingen tellen mee voor het beroepsregister KVLO. Via de website van de KVLO zal alle informatie over klimmen in het onderwijs up-to-date worden gehouden.

Correspondentie: bert.boetes@kvlo.nl

GOLF NASCHOLING MOOI VERPAKT

Uitnodiging KVLO Talententrophy en KVLO Beloftentrophy op dinsdag 16 september 2008.

In 2008 organiseert de KVLO afdeling schoolsport drie golfwedstrijden:

- De KVLO Golf trophy voor handicapspelers
- De KVLO-NGF Talententrophy voor GVB-spelers
- De KVLO-NGF Beloftentrophy voor alle leden die nog niet in het bezit zijn van het begeerde golfvaardigheidsbewijs.

De KVLO Golf trophy voor handicapspelers vindt plaats op 14 juni 2008 op golfbaan Naarderbos. Hierover heeft u al meer kunnen lezen in LO 4.

Dit schrijven gaat over de laatste twee wedstrijden. De KVLO is voor deze twee wedstrijden samenwerking aangegaan met de Nederlandse Golf Federatie. Deze wedstrijden vinden plaats op dinsdag 16 september 2008 tijdens de jaarlijkse nascholingsdag van de NGF.

TALENTEN- EN BELOFTENTROPHY

Deze dag bevat eigenlijk drie onderdelen:

- de NGF nascholingsdag voor alle oud-cursisten van de schoolgolf applicatiecursus
- een kennismakingsdag voor alle KVLO-leden die deze schoolgolf applicatiecursus niet hebben gevolgd en nog nooit op de NGF nascholingsdag zijn geweest
- de beide wedstrijden waaraan alle deelnemers aan deze dag deel zullen nemen.

Schoolgolf applicatiecursus

De NGF organiseert al vele jaren de schoolgolf applicatiecursus.

Tijdens deze cursus leren de cursisten hoe ze op een leuke, uitdagende en veilige wijze golf aan kunnen bieden op school (zowel PO als VO). Elk jaar organiseert de NGF in september een nascholingsdag voor alle oud-cursisten.

Kennismakingsdag

Tijdens deze nascholingsdag nu dus ook een kennismakingsdag waarop KVLO-leden die de schoolgolf applicatiecursus niet gevolgd hebben en nooit deelgenomen hebben aan de nascholingsdag een clinic volgen waarin ze kennismaken met golf op school (PO en VO) en de inhoud van de schoolgolf applicatiecursus.

De golfwedstrijden

Wedstrijd voor de GVB-houders

Na de lunch nemen alle deelnemers aan de nascholingsdag en de kennismakingsdag die in het bezit zijn van minimaal GVB deel aan de KVLO-NGF Talententrophy op de 18 holes van de Edese golfbaan (met een shotgun start). De deelnemers in bezit van een EGA handicap nemen ook deel aan deze wedstrijd. Zij kunnen wel de eerste, tweede of derde prijs winnen maar komen niet in aanmerking voor de wisselbeker. Deze gaat naar het hoogst eindigende KVLO-lid in de wedstrijd.

Wedstrijd voor de niet GVB-houders

Deze wedstrijd genaamd KVLO-NGF Beloftentrophy vindt na de lunch plaats op de pitch- en puttbaan van Papendal. Dit is een korte 18 holesbaan. Aan deze wedstrijd doen alle deelnemers van de dag mee die niet in het bezit zijn van minimaal een GVB. Ook hier is een eerste, tweede en derde prijs voor dames zowel als heren. De wisselbeker gaat naar het hoogst eindigende KVLO-lid.

Tee

FOTO: TWAN BELGERS

Programma

Op 16 september volgen alle deelnemers na het welkomstwoord twee clinicronden. Voor de oud-cursisten bevat deze ronde dit jaar de thema's 'fysiek en mentaal'. Het thema voor de nieuwe deelnemers is 'golf in de gymles, ongekeerde mogelijkheden'.

09.00 - 10.00 uur	Ontvangst
10.15 - 11.30 uur	Eerste ronde workshops
11.45 - 13.00 uur	Tweede ronde workshops
13.00 - 13.45 uur	Lunch
14.00 uur	Aanvang wedstrijd Edese & Pitch & Putt.

De workshops voor de oud-cursisten

Workshop I: Wim van Lier & Jim van Heuven: De fysieke aspecten van jeugd-golf

Workshop II: Samenwerkende Sportpsychologen: De mentale aspecten van jeugd-golf

De clinic voor de nieuwe deelnemers

Samenvatting applicatiecursus op de driving-range van de Edese door erkende PGA Holland professionals.

Kosten

Het inschrijfgeld (te voldoen op de dag zelf) bedraagt € 120,-.

Aangezien deze dag een nascholingsdag is (zelfs volledig gewaardeerd in het kader van de beroepsregistratie) kunt u deze kosten in de meeste gevallen declareren bij uw werkgever.

Inschrijven

Op www.schoolensport.nl kunt u meer informatie vinden onder menuknop 'KVLO Golfwedstrijden'. Hier vindt u onder 'inschrijven' meer informatie en het inschrijfformulier (beide worddocumenten). Het inschrijfformulier kunt u ingevuld opsturen of mailen naar de NGF.

Tevens kunt u hier het reglement van de beide golfwedstrijden vinden.

Er kunnen zo'n 200 deelnemers geplaatst worden op de nascholingsdag: VOL = VOL!

Meer informatie over de KVLO-NGF Talententrophy en de KVLO-NGF Beloftentrophy:

Twan.belgers@kvlo.nl 06 2222 4356 / aldorpmans@planet.nl

Meer informatie over de inhoud van de clinics en de verdere organisatie van de dag:

secretariaat@ngf.nl tel.: 030 242 6370.

ADVERTENTIE

Science, géén fiction

Professionele coaching- en analysesoftware en de bijbehorende hardware

Video in de les, Video in mijn les?
Kost mij dat niet te veel tijd? Kunnen leerlingen zelfstandig met video werken? Hoe oud moet je zijn voor effectieve video feedback? Waarom zou ik dat in mijn lessen doen? Kan ik ook voorbeelden afspelen? Mijn school kan dat nooit betalen! Kan ik plaatjes en tekeningen over de video heen leggen? Hoef ik nooit meer een tape heen en weer te spoelen? Kan ik elk moment van de les achteraf vastleggen?

Kan ik gelijktijdig opnames maken en afspelen???
Dus ik kan met één leerling kijken terwijl de anderen door oefenen en opgenomen worden...en dát zie ik dan ook? Altijd? Dat geloof ik niet.

siliconCOACH timeWARP 2
Dat is misschien wel handig

Neem contact op:
Distributie Nederland, België en Duitsland: Visualcoach, Karolusgouden 20, 2353TA, Leiderdorp
servicelijn: +316 41757989, info@visualcoach.nl, www.visualcoach.nl

WWW.VISUALCOACH.NL

NETWERK COMBINATIEFUNCTIONARISSEN

De KVLO wil een netwerk van combinatiefunctionarissen starten om met elkaar te praten over de inhoud en invulling van deze nog nieuwe functie. Het informeel uitwisselen van ervaringen, het met elkaar delen van kennis en het ontwikkelen of opdoen van nieuwe ideeën wordt door collega's die al in netwerken functioneren zeer belangrijk gevonden. Belangstellenden kunnen zich opgeven bij Corry Dijkstra corry.dijkstra@kvlo.nl en kunnen voor nadere informatie terecht bij Miriam Hoogendijk, helpdesk combinatiefunctie. Informatie en het delen van kennis is vanaf mei ook mogelijk via www.kvlo.nl, knop onderwijs, combinatiefunctie.

VERLICHTING LEERGANG PABO

De Leergang Bewegingsonderwijs via Pabo wordt met 25% gereduceerd. Dat was het eindresultaat van het debat dat de onderwijscommissie op 24 april met de Staatssecretaris voerde. Geen der ingediende moties: 'halveren en indalen' (CDA/SGP) en 'handhaven huidige omvang' (SP) kreeg een meerderheid. De bevoegdheidsregeling zelf is overeind gebleven. Het volgen van de leergang wordt minder zwaar. De Staatssecretaris verwacht dat hierdoor meer pabo-studenten/abituriënten de Leergang gaan volgen. De KVLO voorziet dat dit helaas niet de vakspecialisten zullen worden die in meerdere klassen gaan lesgeven en collega's gaan coachen. Dit is een enorme aderslating voor de beoogde kwaliteitsimpuls. De kwaliteitsimpuls zal vooral via ALO opgeleide vakleerkrachten/combinatiefunctionarissen tot stand moeten komen. Het zou goed zijn als elke school daarnaast één of twee gespecialiseerde groepsleraren heeft en er voor hen goede nascholingsmogelijkheden komen.

PROTOCOL BEWEGINGSONDERWIJS

Besturenorganisaties hebben de KVLO laten weten dat zij niet voornemens zijn om het protocol op dit moment nogmaals te wijzigen. Zij zijn van mening dat de nieuwe tekst de verantwoordelijkheidsverdeling goed weergeeft. Formeel ligt deze bij het schoolbestuur. Besturenorganisaties hantieren uit oogpunt van kwaliteit de hbo-bevoegde voor het geven van bewegingsonderwijs. Indien een lobo wordt aangesteld, dient dit altijd plaats te vinden onder verantwoordelijkheid van de bevoegde leraar en is het advies dat de bevoegde leraar in de les aanwezig is.

SPORTATLAS

De site www.sportatlas.nl is een specifieke zoekmachine +

routeplanner voor alle mogelijke binnen- en buitensportaccommodaties in Nederland. In drie klikken kom je bij de sportaccommodatie die je zoekt. Sportatlas is nog in de testfase. De database bevat momenteel 90% van de sportaccommodaties. Handig voor docenten LO bij zoeken van accommodaties voor kennismakingsactiviteiten en sportkeuzeprogramma's.

RUGKLACHTEN

Rugklachten verdwijnen en verminderen niet door tiltraining waarin geleerd wordt goed te tillen. Dit is de conclusie van Britse onderzoekers aan de hand van elf grote studies naar tilgedrag en rugklachten bij werknemers. De preventie van rugklachten moet zich vooral richten op het gevolg van stress op de rug. Australische onderzoekers adviseren mensen met (lage) rugpijn te blijven bewegen en af en toe een paracetamol in te nemen. Ontstekingsremmende pijnstillers werken vaak niet en therapeutische behandeling van rugwervels heeft weinig zin. Bron: www.medinews.be

ZWEMMEN NA HET ETEN NIET RISKANT

Lange tijd werd verondersteld dat zwemmen na het eten risicovol is. Het bloed zou naar de spijsverteringsorganen gaan waardoor de hersenen en andere organen of de ledematen te weinig bloed zouden krijgen en er bewustzijnsverlies of verlammende krampen zouden kunnen optreden. Dat blijkt niet uit onderzoek. Men kan hooguit last krijgen van steken in de zij of van wat misselijkheid, maar het is niet riskant. Dit geldt ook voor andere sporten.

TE WEINIG SPEELRUIMTE VOOR JEUGD

Het oppervlak aan beheerde speelruimte in Nederland is nog niet de helft van de norm die het ministerie van VROM aan gemeenten adviseert. Omgerekend heeft Nederland een tekort aan speeloppervlak van 27.000 voetbalvelden. Dat blijkt uit een onderzoek dat is gedaan in opdracht van de nationale actie 'Ik wil buiten spelen'. De norm voor speelgelegenheden is vastgesteld op 3 procent van het totale grondgebied. Het Nederlandse gemiddelde ligt echter op 1,4 procent. De gemeenten Alkmaar en Ameland zijn in Nederland de enige twee die de adviesnorm halen.

NIEUWE MEDEWERKER SCHOOL EN SPORT

De KVLO heeft per 1 augustus Ton Winkels parttime benoemd als stafmedewerker school en sport. Hij neemt een deel van de taken van Aernout Dorpmans over. Ton is tevens als docent LO werkzaam op een school voor voortgezet onderwijs.

AFSCHEID PAUL DE KNOP

Op donderdag 5 juni zal afscheid worden genomen van prof. dr. Paul De Knop. Hij heeft vanaf 1 september 2007 de Bijzondere Leerstoel 'didactische en beleidsmatige aspecten van de lichamelijke opvoeding en sport in Nederland' aan de Universiteit van Tilburg voor een dag per week vervuld. KVLO en NOC*NSF hebben deze leerstoel elk voor 50% bekostigd.

LANDELIJKE STUDIEDAGEN

Op woensdag 8 oktober is een studiedag trendsporten op de Hogeschool Arnhem Nijmegen (ALO). De studiedag Basisonderwijs is op woensdag 5 november op de Hanze Hogeschool (ALO) Groningen.

Wintersporten met school?

- Samen met uw klas naar de wintersport, dan is het allemaal veel leuker!
- Wintersport met schoolreis
- Bespaart u veel moeite
- Vanaf 10 tot 300 leerlingen
- 20 dagen in de winter
- 100% verzorgd door ons team
- 25 jaar ervaring

G2 REIZEN

De winterreis op 100% G2 REIZEN

Groepsreizen voor scholen en bedrijven

Maatwerk

www.grevink.nl

klik op "actie" voor de nieuwste aanbiedingen.
Verstuur uw offerteaanvraag via de homepage

in wintersport

Voor een offerte of brochure bel:
Tel: 0341-460180
Fax: 0341-431888
Email info@grevink.nl

GREVINK reizen
Wintersportreizen voor groepen!

ACTIE NIEUW bij SIDIJK

Heeft u iets te vieren ...?
Jubiläum, Sportdag of Slotfeest

Wij hebben voor u de materialen
SUPERCOOL ... Click & Go !

Huur nu onze
AIRFUN AANWINGER
met **VIJF** artikelen
voor slechts € 250
CLICK & GO

Springkussen of Klimwand
Tumblingbaan of Airvlak
Flikflakker of Creaqbus
Bobslee of Doelschietwand

Bel naar John: 0340-444777
of het Sidijs: 0340-444700

ZWERFSPORT OUTDOOR

Het grootste aanbod!

Voorbeeldarrangementen op **www.zwerfsport.nl** voor:

- Actieve werkweken • Sport- en introductiedagen • Survivals • Zeilkampen
- Wintersport werkweken • Watersport werkweken

Tel: +31 (0) 23-56 28 370 | Fax: +31 (0) 23-56 52 986 | E-mail: info@zwerfsport.nl

WATERSPORT

Vanaf € 39,00 per leerling

Van zeilen op de Friese wateren tot surfen op zonnig Elba!

Friesland – Zeeland – Elba (Italië) – Atlantische Kust (Frankrijk)

OUTDOOR

Dag vanaf € 29,50 per leerling

Meerdaagse vanaf € 42,50 per leerling

Van klettersteig in Belgische Ardennen tot canyoning in Sloveense Alpen !

Flevopolder – België – Duitsland – Frankrijk – Italië – Slovenië

WINTERSPORT

Vanaf € 299,00 per leerling

Schoolreizen met skiën en snowboarden in Oostenrijk

Wildschönau – Saalbach – Hinterglemm – Hochfügen – Kaprun – Westendorf en meer

Kies Zwerfsport Outdoor voor waardevolle programma's met intensieve begeleiding en betrokken instructeurs!
Ieder voorjaar gratis kennismakingsweekend.

Huski

Een begrip in skireizen, groepsreizen en actieve reizen

Het deskundig samenstellen van goede en goedkope reizen voor schoolgroepen vormt een groot deel van ons werk. Onze reizen voldoen aan alle eisen. Meer dan twintig jaar ervaring en een gedegen bedrijfsinfrastructuur staan borg voor hoge kwaliteit. Onze wintersport-groepsreizen zijn een begrip geworden in de Nederlandse onderwijswereld.

Huski is dé onderwijs-specialist bij uitstek, met ondermeer in het outdoor-zomerprogramma een speciaal arrangement voor schoolgroepen: *Een supersurvival in de Ardennen heeft u - all in - voor ca. € 135,- p.p.* Behalve in de Ardennen werken we met groepen door heel Nederland en in de Eifel, Vogezen, Cevennen, Alpen en Pyreneeën. We organiseren kampen en trekkings op gebied van zeilen, kajakken, bergsteigen, raften, sportklimmen en mountainbiken. Huski verzorgt het vervoer, verblijf, gidsen/ instructeurs en de gehele logistiek.

Voor uw komende buitensportweek maken wij graag een offerte.

Bel voor informatie en offerte: 0418 - 575090

Postbus 2040

5300 CA Zaltbommel

Fax: 0418 - 575091

www.huski.nl

Opgericht door ANVR en SGR